

ВАТРА

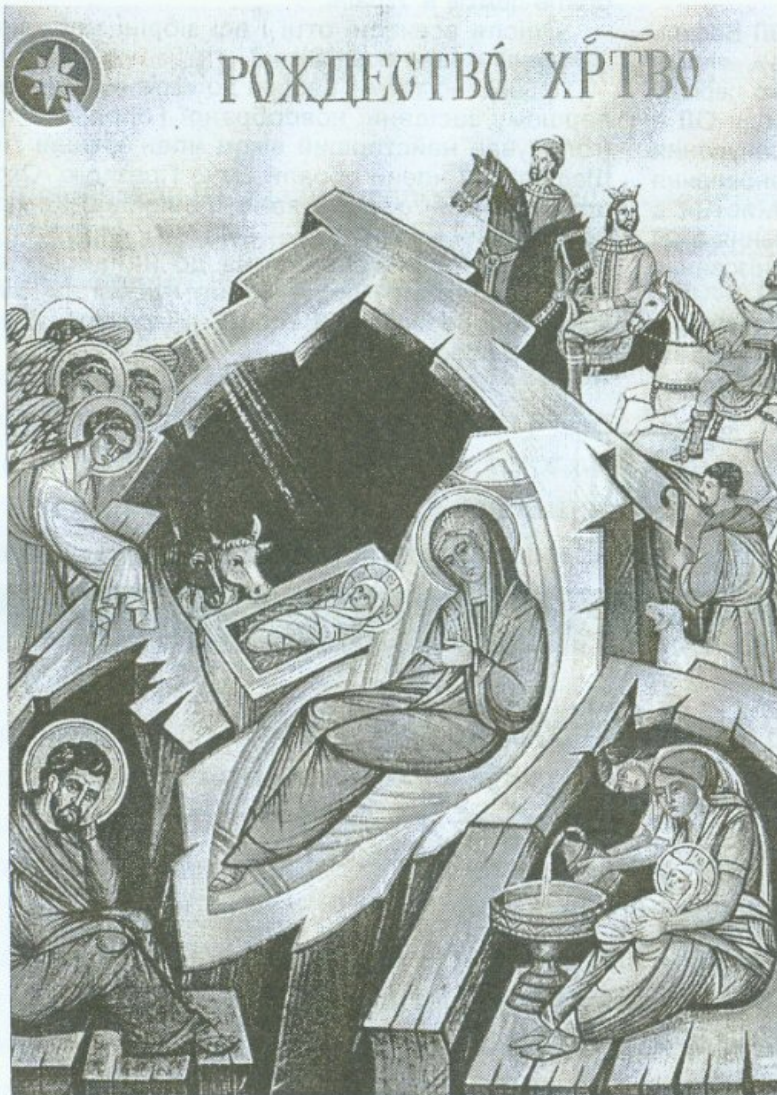
ISSN 1232-2776

"Ту мене мати породила,
солодким молоком кормила,
ту хочу жити, умирати,
де жили мій отець і мати".

Рік VII, № 1 (20), січень 1998 р. Видання Об'єднання лемків у Польщі, Горлиці

Читайте у «Ватрі»:

О. Падовська: "Степан Кіщак" 4	
Документи II. Світового Конгресу УЛО	6
J. Moklak: "Ukraiński ruch..."	10
Р. О. Яремкевич: "На Батьківщині дідуся"	14
С. Дзюбина: Проповідь в Явожні	16
С. Семенюк: "Іх зберегла віра"	17
Лемківська хроніка	21

Радісних Свят Різдва Христового, Щасливого Нового Року 1998 і Йордану, Об'єднанню українців у Польщі, Союзів українців Підляшшя, Вишитим Лемківським Організаціям світу, нашим Членам, Читачам, Авторам-Дописувачам, Кольпортерам і Вишитим Лемківським Родинам жичиме Господньої Радости, Благодати, Доброго Здоров'я, взаємної Любови і Мудрости.

Христос Раждається !

Редакція "Ватри"

Головна Управа
Об'єднання лемків у Польщі

Іван Головач

У ніч Різдва

Ще тримає нас Свят-Вечір за столами,
Ще ялинками чарує всіх,
Блимають іще свічки очам вогнями,
Та Різдво спішить уже до стріх!..

Ось уже прийшло в одязі срібно-білій,
Роєм зір розквітло в небесах.
І дарує радості хвилини милі,
Святістю вселяється в серцях.

Люди подумки ідуть до Вифлеєму,
Зірка промениста креслить путь.
Скрізь ведуть розмову на різдвяну тему
І усі трояндово цвітуть.

У стаснці вбогій в яслах пахне сіно...
Там вродившись жде людей Дитя.
Посміхнувшись всім, Марія з милим
Синоном
Осія прибулим дні життя.

Йдуть Спасителя побачити, вітати,
Щирості несуть Йому снопи.
Йдуть і колядують днесь дзвінки Карпати,
Вторять їм широкі степи.

Україно рідна, боговірний велет-світе,
Зляться Ірод і його слуги,
Та любов Христова людству сонцем
світить,
Нелюдам земля не дасть снаги!

Будем вічно Сину Божому хвалу
співати
Господа в небі прославлять
І про жертви Ірода не забувати,
Котрим янголами дав Бог стать.

Всі вони всякчасно, наче зорі в небі,
З нас не зводять погляду, очей.
І при першій спраглій життєвій потребі
Служать охоронцями людей.

Скоро ніч... відійде. Ранок дзвонами
дзвонить,
Святодійно нас покличе в храм.
Відамо Ісусові низькі поклони,
Щоб жилось по-божому всім нам!

Презераме стари фотографії...

Правдоподібно родина Підберезняків з Ясюнки (Ясельщина) перед II-гом світовом війном (?)

Хор зі села Монастирець недалеко церкви в Ліську. В середині дяк Петро Маркович, брат застріленого в Новій Веси Юліяна. В хорі також дружина о. Гаїдукевича

Йорданське водосвяття на річці Камениці в Новій Веси 1942 р.

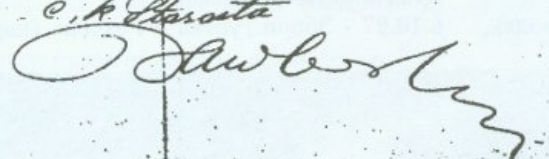
...і стари документи...

№ 12384

Do
 Andryja Szkirpana
 w Wapiennem

Podanie wniesione bezpośrednio do Komendy 20 pułku piechoty o wyłączenie syna Jana z wojska zwróciła mi sk komenda uzupełniająca tegoż pułku do właściwego zarządzenia dla braku kompetencji. - Wskutek tego wzywam Was, byście celem wyłączenia syna Jana Szkirpana z wojska ze względów rodzinnych wniesli do tutejszego Starostwa należycie ostemplowane nowe podanie, zaopatrzone arkuszem wyjaśnień rodzinnych, arkuszem gruntowym, książką podatkową i świadectwem wystawionem przez 2 członków gminy mających synów w czynnej służbie wojskowej którzy nie starają się ani o czasowe uwolnienie swych synów ani o stałe urlopowanie swych synów a podpisane przez naczelnika gminy, poczem dopiero urzędowe sprawdzenie okoliczności w podaniu przytoczonych, w szczególności stosunków rodzinnych majątkowych i gospodarczych zarządzanem zostanie. -

Gorlice dnia 22 stycznia 1889
 c. k. Starosta

Do Andryja Szkirpana

w Wapiennem

Podanie wniesione bezpośrednio do Komendy 20 pułku piechoty o wyłączenie syna Jana z Wojska zwróciła mi komenda uzupełniająca tegoż pułku do właściwego zarządzenia dla braku kompetencji. - Wskutek tego wzywam Was, byście celem wyłączenia syna Jana

Szkirpana z wojska ze względów rodzinnych wniesli do tutejszego Starostwa należycie ostemplowane nowe podanie zaopatrzone arkuszem wyjaśnień rodzinnych, arkuszem gruntowym, książką podatkową i świadectwem wystawionem przez 2 członków gminy mających synów w czynnej służbie wojskowej którzy nie starają się ani o czasowe uwolnienie swych synów ani o stałe urlopowanie swych synów a podpisane przez naczelnika gminy, poczem dopiero urzędowe sprawdzenie okoliczności w podaniu przytoczonych, w szczególności stosunków rodzinnych majątkowych i gospodarczych zarządzanem zostanie. -

Gorlice dnia 22 stycznia 1889

c. k. Starosta

(podpis nieczytelny)

Лемківська хроніка

28.8 97- засідання Президії ГУ ОЛ в Ганчові. Обговорювали біжучі справи ОЛ та підготовку до III-го з'їзду ОЛ. Постановили зголосити фільм "Мазярське село Лося" до конкурсу.

4.9.97 - проходили звітно-виборчі збори гуртка ОЛ в Регетові. Гурток має 20 членів, голова гуртка Петро Пупчик і його вибрали делегатом на з'їзд.

7.9.97 - збори гуртка в Хелмі (Лігниччина), В гуртку 15 членів, голова Володимир Шафран, він же делегатом на з'їзд.

9.9.97 - збори гуртка в Волові, гурток нараховує 16 членів, голова і делегат Миколай Єдинак.

11.9.97 - В Консуляті США в Кракові проходила прощальна зустріч з амбасадором Миколаєм Реєм. Участь взяли запрошені представники ОЛ. - голова В.Шлянта і заступник

С. Гладик.

11-12.9.97 проходив в Криниці економічний форум: "Польща - Схід". Політики України відвідали могилу Никифора Дровняка, православну і грекокатолицьку церкви в Криниці та церкви використовувані римокатоликами в Злоцькім, Милику, Андріївці, Жерестові і Верховні.

13.9.97 - Збори гуртка (7 членів) в Конечній, голова і делегат Іван Ксенич.

14.9.97 - збори гуртка в Гладишові, гурток має 20 членів, голова Марія Семаницька, делегати: Марія Семаницька і Іван Михалюк

- збори гуртка в Кункові, голова Іван Барна, делегати: Іван Клапик і Іван Гладик, гурток має 20 членів.

- Збори гуртка в Новиці, голова Андрій Карляк, гурток нараховує 16 членів, делегати: Андрій Карляк і Роман Тилявський.

- Збори гуртка в Лося. Голова Дарій Губяк, гурток має 62

III-ий З'їзд Об'єднання лемків - відбувся!

В теплий, сонячний день, 18 жовтня 1997 р. проходив в Горлицях III-ий З'їзд Об'єднання лемків. В просторому залі Дому Вчителя зібралося біля сотки людей, для яких справи лемків є важливі і дорогі.

Крім делегатів з поодиноких гуртків прийшли також запрошені гості: радник Посольства України і одночасно голова СФУЛО п. Теодозій Старак, посол РП п. Мирослав Чех, голова Управи ОУП п. Мирон Кертичак, представник Товариства "Лемківщина" п. Юліян Френчко, редактори "Нашого Слова" п. Наталя Кравчук і п. Ігор Щерба, голова Стіваришиня лемків п. Андрій Копча, представник Воєвідського Уряду в Новому Санчі п. др Януш Патер. За президіальним столом сіли також представники обох наших Церков - о. Роман Дубець від Православної і о. Василь Стойка від Грекокатолицької.

Після відкриття З'їзду звітував голова ОЛ Василь Шлянта. Він представив головні справи, якими займалася наша організація протягом звітного періоду в минулих трьох роках. Підкреслив заходи ОЛ в справі повернення лемківських лісів, вшанування пам'яті НИКИФОРА через пляноване встановлення меморіальної дошки-таблиці на музеї Мистця в Крилиці, спільні дії з ОУП в справі засудження акції "Вісла". Пріоритетним завданням ОЛ є організування щороку "Лемківської Ватри".

Працювали з'їздівські комісії: мандатна, виборча, постанов і статутна. Після звітів Голови Управи, Ревізійної Комісії (голова Стефан Дзямба) і дискусії

III-ий З'їзд уділив абсолюторію Головні Управі ОЛ.

Виступали гості З'їзду. Теодозій Старак відчитав листа від Посольства України в Польщі та вручив Василю Шлянті вітального листа від Президента України та закликав до єдності серед лемків.

Посол Мирослав Чех між іншими повідомив, що незабаром в Горлицях відкриється його посольське бюро.

Андрій Копча висловив задоволення зі співпраці обох лемківських організацій і заявив, що більше на лують ніж ділить.

Мирон Кертичак дякував уступаючій Головні Управі ОЛ за дотеперішню співпрацю і декларував дальшу підтримку зі сторони ОУП.

Юліян Френчко передав поздоровлення від наших братів-лемків в Україні.

Опісля всесесні отці і всі зібрані молмилися в наміренні жертв акції "Вісла".

Проведено таємні вибори до керівних органів. На першому засіданні новообраної Головної Управи (головував найстарший віком член Управи Петро Шафран), її члени обрали свою Президію. Окремо оформилмся обрані явно Ревізійна Комісія і Товариський Суд.

З'їзд прийняв звернення до найвищих влад Речипосполитої. Присутні гості і делегати склали ґратуляції новообраній Управі, її Президії і бажали успіхів в роботі.

Андрій Сокач

ВІТАЛЬНИЙ ЛИСТ

Президента України

ДО П'ЯТОЇ РІЧНИЦІ
НЕЗЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

Вельмишановний
пане Василю Шлянта

*П'ятирічний ювілей є для мене ще однією приємною нагадкою
з відданістю відзначити Ваш великий особистий внесок у розбудову
Незалежної України.*

Щиро Вам

Л. Гринь

ЛЕОНІД КИРИЛ

Головна Управа і її Президія

Олександр Маслей - голова
 Стефан Гладик - заступник
 Андрій Сокач - заступник
 Анна Дубець - секретар
 Стефан Клапик - скарбник
 Петро Чухта - член Президії
 Богдан Салей - член Президії
 Петро Васуля - член
 Дарій Губ'як - член
 Андрій Клемаш - член
 Богдан Климковський - член
 Стефан Кулик - член
 Анна Палюх - член

Петро Шафран - член
 Василь Шлянта - член

Ревізійна Комісія

Володимир Макух - голова
 Роман Салей - заступник
 Ярослава Салей - секретар
 Анна Святківська - член

Товариський Суд

Василь Шост - голова
 Михайло Донський - член
 Андрій Підлипчак - член

Uchwała III. Zjazdu Zjednoczenia Łemków

My, delegaci na III. Zjazd Zjednoczenia Łemków z nadzieją witamy wyniki wyborów do Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej. Nasze oczekiwania kierujemy do do Parlamentu i nowej koalicji rządowej z przekonaniem, że w Polsce będzie szanowane prawo człowieka do własności prywatnej, a sprawa zwrotu nam przejętych w drodze administracyjnej na rzecz Skarbu Państwa nieruchomości rolnych i leśnych znajdzie mądre i sprawiedliwe rozwiązanie.

Reprezentując społeczność łemkowską podkreślamy, że środowisko nasze nie wnosi pretensji do osób trzecich, które w dobrej wierze otrzymały bądź nabyły naszą własność.

Naszym gorącym pragnieniem jest odzyskanie ojcowizny: lasu, którym od lat włada Państwo, oraz bardzo często leżącej odłogiem ziemi, pozostającej w gestii Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa, zwykle sprzedawanej na przetargach bez wiedzy byłych właścicieli czy ich spadkobierców.

Jednocześnie wnosimy o powołanie przy Rządzie RP pełnomocnika premiera ds. mniejszości narodowych, odpowiedzialnego za kontakty z mniejszościami i realizację przychylnej im polityki Państwa.

III. Zjazd Zjednoczenia Łemków

Gorlice, 18. października 1997 r.

adresaci Uchwały:

- Prezydent RP
- Marszałek Sejmu
- Marszałek Senatu
- Prezes Rady Ministrów
- Minister Skarbu Państwa
- Minister Rolnictwa i Gospodarki Żywn.
- Minister Ochr. Środow., Zas. Nat. i Leśn.
- Przewodn. Komitetu Integracji Europ.
- Przewodniczący Unii Wolności
- Przewodniczący AWS
- Przewodniczący Komisji MNiE Sejmu RP

СТЕПАН КІЩАК

Спроба психологічного портрету до його 70-річчя

На стрижні його душі - полярні поняття - "Тут" і "Там". За ними - чорний переділ, трагічно накреслений невблаганою долею. Переселенці. Їх на Львівщині, виселених з прадідних земель Лемківщини, Холмщини, Надсяння, чимало. Та у Степана Івановича Кіщака оте щемливе "Тут" і "Там" вкарбоване особливо рельєфно. Бо він - людина не байдужа й понад усе закохана

Григорію Пецухові до його 75-ліття з дня народження з пошаною для Митця бажаємо довгих літ в доброму здоров'ї, щастя в особистому і родинному житті, сил до дальшого творчого труду. На Многая літа!

Редакція "Ватри"

Об'єднання лемків у Польщі
Головна Управа

в мистецтво Лемківщини.

Отже, "Тут", на околиці кам'яного серця Львова затінена садом привітна оселя Степана Кіщака, талановитого різьбяря, продовжувача справи пращурів.

"Там", і блакитні очі його тепліють, серед мальовничих гір колишнього Сяніцького повіту у с.Балутянка 12 січня 1928 року вперше побачив світ. Світ той спочатку зосереджувався на батьківській хаті та її мешканцях. Довкола вирувало цікаве творче життя.. Всі чоловіки роду з діда-прадіда знали на дереворізб'ї і те уміння передавали у спадок як найкоштовніший дар. Опановував ази орнаментальної та фігурної лемківської різб'ї, дослухаючи неквапним оповідям діда Петра Петрівського, про навчання у різьбярській шкільці, що її заснувала в Риманові Здрою графиня Потоцька... Гартована працею, плекана чудовими піснями росла у душі хлоп'яти любов до рідного краю. О, ті пісні. Співали гори, потік, зелений шум і мама, яка походила з різьбярського роду Одрехівських.. Але 1938 року той найрідніший спів обірвала передчасна смерть. А хлопець вчився. Спочатку у початковій школі с.Балутянка, далі - в польській школі в Риманові. І от вже учительська семінарія відкрила лемчатам шлях до освіти.

Директорував у Криницькій семінарії добрий педагог, викладач української мови і літератури проф.Е.Цісик. Вчила окриленому почуттю прагнути краси й досконалості викладач рисунку Наталія Волошинська. А були то тривожні 1941-1944 роки. Вже зближався час, коли грандіозні політичні ножиці великодержавних людоджерів мали відтяти одвіку українські землі, прирікаючи тисячі автохтонів на довічне вигнання. Що мав чинити супроти тої потуги, коли виповнилося лиш 16 зим?

З 1945 року він "Тут", на нашій, не своїй землі. Один поміж багатьох. Як встояти, не згубитися в велелюдді? Він далі вчився. Як і по смерті мами, навчання допомагало тамувати біль, притлумлюючи тугу за рідними могилами, землею й усім, що лишилося "Там". Екстерном склав екзамени у педагогічній школі в Бережанах, студіював англійську філологію у Львівському університеті ім. І. Франка. Далі - праця у Львівському політехнічному інституті.

Склав кандидатський мінімум, як старший викладач опрацьовував технічні тексти. В його науковому доробку 24 збірники технічних текстів з різних спеціальностей та

укладений спільно з проф. Ю.Величком англійсько-український радіотехнічний словник. Як фахівець досліджував переклади творів Т.Шевченка англійською мовою, що стало темою виступів на наукових конференціях та кількох статей у журналах.

Та душею линув назад, бо відчував, що "Там" і тільки "Там" здатен зреалізувати Божий дар - свій творчий потенціал. Справою життя Степана Кішака стала популяризація лемківського мистецтва. Від самого переселення усе, що б він не робив: як майстер лемківської різьби і як художник, як організатор артлі різьбярів та численних культурних заходів, як педагог і просто людина, пов'язане з долею Лемківщини. Він серед тих, що підтримують кожне починання земляків і щороку запалюють славну лемківську "Ватру".

З першої своєї зустрічі зі Степаном Кішаком у Музеї етнографії та художнього промислу у Львові, де він люб'язно погодився надати консультацію стосовно лемківської народної різьби та провідних різьбярів, вирішила: мушу написати про нього. Був би то не просто портрет, писаний з однієї людини - Степана Івановича Кішака. Хотілося охопити коло питань, що його хвилюють, справ, що становлять основу його діяльності, загалом відтворити особливу ауру і світ, що формується довкола цієї діяльної творчої натури. Сподіваюся, нарис явить нам зріз життя Львова повоєнного і, зокрема, такий цікавий його пласт, як своєрідну культуру лемків у Галичині.

У повоєнному Львові гуртувалися наукові сили Лемківщини. Ще студентом їздив по Львівщині та Тернопільщині, збирав земляків - різьбярів з відомих осередків Балутянки та Вільки. Важко було згуртовувати розпоршені сили в час насильницького насадження по селах колгоспів, коли непокірних вивозили. Та разом із батьком, братом Василем та скульптором Василем Одрехівським, заслуженим діячем мистецтва, Степан Кішак організував майстрів-надомників в цех різьби при артлі ім. Л.Українки, давши поштовх до розвитку лемківської різьби. З цеху вийшло дев'ять членів Спілки художників СРСР, серед них і С.Кішак. Брав участь у численних виставках: у стінах Львівської політехніки, у республіканських, всесоюзних та міжнародних. Широке визнання отримала лемківська різьба - твори братів Орисиків, Сухорських, Одрехівських, Бенчів, Ляшів, Стецяків, Красівських, Долинських та А.Фігеля - на виставці до 150 річчя з дня народження Т.Г.Шевченка. Представлена там скульптура С.Кішака "Малий Шевченко з чумаком" була відзначена і знаходиться в музеї Шевченка в Каневі. Багато його плоскорізьб виставлялося на виставках і тепер зберігаються в музеях Києва. Його робота "Гніздо Яструба" була відзначена на виставці в Польщі, а "Цапики" - в Болгарії. 1993 р. Твори С.Кішака експонувалися на виставці, присвяченій конгресові Світової федерації лемків, що проходив у Львові. Один із них, зображення напруженого двобою Тура з Ведмедем - "Кінець імперії" став ілюстрацією класичної лемківської пластики у дисертаційному дослідженні мистецтвознавця З.Одрехівського. Він є членом ради секції народного прикладного мистецтва Львівського відділення Спілки художників України.

До 100-річчя всесвітньовідомого маляра-примітивіста Никифора Епіфанія Дровняка С.Кішак організував виготовлення меморіального барелефа для Музею Никифора в Криниці. Виконана скульптором В.Ропецьким з бронзи дошка, замовлена О.Л.П. в Горлицях, нажал, ще

й досі не встановлена через протидію польських урядових чинників. У виступі С.Кішака на місцевому радіо (лютий 1997 р.) львівяни почули про творчість геніального самоука Никифора Епіфанія Дровняка та про долю барелефа на його честь.

Протягом тривалого часу С.Кішака в'яжуть теплі дружні стосунки зі скульптором світової слави Григорієм Педуком який проживає у Закопаному у Польщі. С.Кішак є не лише прихильником і поціновувачем творів митця, але й збирачем матеріалів про нього. Він написав статтю "Григорій Педука у Львові". Разом із І.Красовським С.Кішак досліджував творчість забутого різьбяря, свого земляка В.Шалайди. Він збирає і систематизує дані про лемківських різьбярів і охоче ділиться своїми знаннями з молодими науковцями та музейними працівниками. У співпраці з дослідницею О.Жеплинською побачила світ стаття присвячена 100-річчю художника проф. Л.Геца, засновника музею в Сяноці. Завдяки старанням С.Кішака прозвучали в ефірі спогади про мистецтвознавця Романа Турина. Він написав статтю про сучасного львівського скульптора Володимира Ропецького "Образотворчий світ художника". Відомі його статті "Корені лемківської різьби", "Різьбярське село Балутянка" та "Різьбярське село Вілька, яке зникло з лиця землі". Отже, в особі С.Кішака маємо не лише мистця-практика, але й теоретика, який ретельно заповнює сторінку лемківського мистецтва в українській культурі. Він листувався з поетом і науковим діячем Максимом Рильським, знайомлячи його з лемківським фольклором. Це лягло в основу статті С.Кішака "М.Рильський і лемківська культура".

З дитинства Степана Івановича Кішака проводить по життю рідна лемківська пісня. В його серці навів вкарбувався образ лемкині, що співає. То - його естетичний ідеал. Тому разом із Юрковським, Соболевським, Майчиком, Донським він стояв при колісці хорової капели "Лемковина", де співають його дружина Тереза та дочка Ольга. Спільно з керівником музею в Зиндранові Ф.Гочом та етнографом П.Стефанівським розроблялися перші оригінальні костюми для цього колективу. Здавалося, було то вчора, а вже 27 літ поширює капела любов до лемківської традиції та пісні. В 1994 р. С.Кішак організував гастрольну поїздку хору до Мюнхена і Штутгарту. Захоплена публіка вітала мелодії Лемківщини, про що писала газета "Християнський голос" ("Народна хорова капела "Лемковина" в Баварії").

Член правління товариства "Лемківщина" та багатолітній голова осередку цього товариства у Залізничному районі м.Львова, С.Кішак організує зустрічі з відомими культурними діячами. Так, запам'ятався виступ на одному із засідань осередку полум'яного пропагандиста культури співу Богдана Жеплинського, який очолює Львівське відділення Спілки кобзарів, бандуристів і лірників України.

С.Кішак є любителем і активним дописувачем часописів "Наше Слово", "Дзвони Лемківщини" та журналу "Лемківщина" в США і Ватри.

Спливають роки, відзначені віхами гарячих лемківських "Ватр". Степанові Івановичу Кішаку - 70. Побажаймо Ювілярові юнацького завзяття й енергії до подальшої праці для росту лемківської культури, міцного здоров'я і щастя

О.Падовська, канд.мистецтвознавства,
науковий працівник інституту народознавства
НАН України, м.Львів

Молитва лемкині

На II Конгресі Світової федерації українських лемківських об'єднань зворушливо прозвучала Молитва лемкині, яку зачитала пані Катерина Русин. Вона розповіла присутнім, що цю Молитву записала від своєї матері. Це вияв туги лемківських жінок, виселених із рідних Бескидів і розкиданих по світах.

Т. Старак

Боже! Дай мені сили прожити день сьогоднішній і день прийдешній, допоможи вижити на цій іншій землі, куди привезли мене і моїх дітей.

Господи! Молю і благаю Тебе: не дай пропасти мені і моїй родині, моїм людям, що посіяли зерна священні; в літі веснують, а коли і що збирати будуть - не знають.

Боже милостивий! Зроби так, щоб сонце сходило і заходило, щоб сонце світило всім людям і мені так, як сходило там в Бескидах, в моїх рідних горах і долинах; щоб жито і всяке зело вродило нам і до зими всі ми були з хлібом і сіном, і всяким збіжжям, що дає живність і людині і птиці і худобі.

Всевишній Господи! Недай забуття ні днесь, ні завтра, ні потім; допоможи витримати в пам'яті всі красоти краю, Бескидів наших багатих, цілющих, чистих вод у ріках: Бистрому, Попрадї, Сяні; пам'ятати всі красні і принадні краєвиди полонин, гір, перелісків; не забути найбагатші грибовиська, найпахучіші ягідники і ожинники, яфирники і малинники, зруби і пасовиська.

Не дай, Боже, забути звичаї свої, говірку співучу, бійканки і співанки, забави і вечірки в дні свят і в дні робіт.

Господи! Дай мудрости моїм дітям тягнутися до рідної землі своїх дідів і прадідів, шанувати їх могили, церкву, віру.

Боже! Наділи моїх дітей, внуків і правнуків всіма дарами Святого Духа: мудрістю, розумом, радою, мужністю, знаннями, побожністю, а також найголовнішими чеснотами людини: вірою, надією і любов'ю.

Господи! Дай мені і моїм дітям розуму відрізнити добро від зла, бути вдячною за добро. Дай мені вміння надумити ворога, дай мені щирости допомогти бідному, дай витримки переконати злого, навчити невмілого. Амінь.

Президенту України Пану Леоніду Кучмі

1. Другий Світовий Конгрес Світової Федерації українських лемківських об'єднань зібрався в Україні в 50-ту річницю акції "Вісла", метою якої була етнічна чистка на споконвічних українських землях - Лемківщині, Надсянні, Холмщині і Південному Підляшші і т.зв. повне вирішення українського питання в Польщі: українська меншина в цій країні повинна була зникнути

2. Внаслідок акції "Вісла" була ліквідована етнографічна група українського народу - лемки, яких позбавлено їх споконвічних етнічних земель, завдано непоправної шкоди їх самобутній культурі та поставлено під загрозу її дальший розвиток.

3. Каральна акція "Вісла" була здійснена Польською державою проти народу, який був одним із головних учасників антигітлерівської коаліції у Другій світовій війні. Мільйони українських солдат брали участь в боях за визволення Польщі та Європи і не одна сотня тисяч із них загинула в цих боях і похована на території Польщі. Такого прецеденту історія ще не знала.

4. Акція "Вісла" не закінчилась в 1947 р., вона продовжувалась на державному рівні у вигляді фальсифікації історичних подій і нечужового шельмування

українського народу, з якого створено образ ворога. Витворено стереотипи, згідно з якими відповідальність за польсько-українські конфлікти в минулому несе не держава, яка здійснювала на українських землях жорстоку колонізаторську політику, а поневолений український народ, який не хотів підкорятися і боровся за свободу проти своїх гнобителів. Ці сформовані у минулому антиукраїнські стереотипи дожили наших днів. Їх відгомін спостерігається у змісті і дусі Спільної Заяви Президентів України і Польщі "До порозуміння і єднання".

5. Другий Світовий Конгрес Світової Федерації українських лемківських об'єднань проходить напередодні стоїть річницю відновлення української державності. Учасники Конгресу складають найширші вітання всьому українському народу, засвідчують свою єдність з ним і підтримують його зусилля у розбудові незалежної Української Держави.

6. Учасники Конгресу відзначають, що не вирішені ряд проблем, які поставив Перший Світовий Конгрес у 1993 р. в своїх Зверненнях до Президента і Верховної Ради України та Президента і Сейму Республіки Польща. Досі Сейм РП не поставив на порядок денний обговорення проблем, породжених акцією "Вісла". Досі українці у Польщі живуть

як вигнання, оскільки законодавчі акти, що стосуються акції "Вісла", не скасовані. Немає також відповідної політичної оцінки депортації українців із споконвічних етнічних українських земель Лемківщини, Надсяння, Холмщини і Підляшшя в 1944-1946 рр. і акції "Вісла" в 1947 р. з боку Верховної Ради України.

7. Однією з головних нерозв'язаних проблем, які породила

З ліва на право:

Перший ряд: О. Венгринович, В. Шлянта, Т. Старак, М. Дупляк, М. Мушинка, І. Щерба, І. Філь.

Другий ряд: Т. Малиняк, С. Гованський, В. Ардан, І. Чулик, П. Богдан.

Третій ряд: Нн, Б. Салей, С. Галь, Нн, С. Криницький, Ю. Френчко, П. Шафран.

акція "Вісла", є етнічне відродження споконвічних українських земель Лемківщини, Надсяння, Холмщини і Підляшшя. Ця проблема може бути розв'язана лише на державному рівні, на основі державної Програми етнічного відродження, яка має бути розроблена Урядом Республіки Польща.

Така програма повинна передбачати:

- створення сприятливих умов для повернення на свої етнічні землі депортованих внаслідок акції "Вісла" та їх родин;
- відшкодування потерпілим внаслідок акції "Вісла" їх моральних і матеріальних втрат;
- економічне, духовне і культурне відродження сіл, збереження пам'яток культури.

Конгрес сподівається на підтримку цих вимог з боку Уряду України у міждержавних стосунках з Республікою Польща.

Ставляючи ці проблеми, учасники Конгресу виходять з того, що саме так були вирішені аналогічні проблеми пов'язані з депортацією народів у колишньому СРСР: німців, калмиків, народів Північного Кавказу і Криму. Саме так вирішуються проблеми етнічного відродження репресованих народів - німців, кримських татар і ін. урядом України. Українська держава витрачає на це значні кошти. На державному рівні відбулося вшанування в 1994 р. пам'яті жертв депортації кримських татар, болгар, вірмен і греків.

8. Депортація українців з Польщі в 1944-46 рр. була насильницькою і супроводжувалась актами терору. Угода між урядом УРСР і Польським Комітетом національного відродження від 9 вересня 1944 р. та документи державних архівів України і Польщі показують, що українське населення Лемківщини, Надсяння, Холмщини і Південного

Підляшшя було наперед приреченим на депортацію, що в 1947 р. підтвердила акція "Вісла".

Депортовані практично втратили все своє майно, в т.ч. землю і ліси, які тепер стали об'єктом приватизації. Незважаючи на це насильно виселеним до УРСР в 1944-46 рр. досі не надано статусу депортованих. На переселених в 1944-45 рр. не розповсюджується Закон України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту". Жертвам

депортаційних акцій і їх родинам не забезпечено навіть спрощеного переходу українсько-польського кордону з метою відвідання і впорядкування могил своїх предків.

9. Учасники Конгресу вважають, що необхідне глибоке дослідження трагедії українського народу у ХХ ст., зокрема трагедії українців на найбільш західних українських землях - Лемківщині, Надсянні, Холмщині і Південному Підляшші, з'ясування причин спалаху нечуваної жорстокості, який привів до масових репресій, голодоморів, концтаборів, депортацій, винищення народів за етнічною ознакою.

10. В Україні проживає найбільша громада українців, депортованих з Лемківщини в 1944-46 рр. Самобутня лемківська культура потребує захисту, глибокого дослідження і всебічної підтримки. Цього не можна зробити лише на громадському рівні. Необхідне створення державного інституту

дослідження проблем історії і культури Лемківщини, державного ансамблю пісні і танцю Лемківщини та державного музею народного мистецтва лемків.

Лемківська культура заслуговує на підтримку з боку держави також у зв'язку із спекуляціями у вигляді політичного русинства ворожих українському народу сил, які проявляються у Карпатському регіоні. Належна оцінка цим спекуляціям була дана на Першому Світовому Конгресі в 1993 р. Другий Світовий Конгрес СФУЛО повністю підтверджує цю свою позицію.

11. Конгрес закликає органи державної влади, політичні і громадські організації України активно протистояти антиукраїнським акціям шовіністичних і рваншистських екстремістських сил і угруповань в Україні і за її межами.

12. Учасники Конгресу висловлюють впевненість в тому, що Україна буде опорою для українських меншин, розсіяних по всіх Континентах, що за її підтримкою будуть захищені права, інтереси, честь і гідність українців в усьому світі.

Підставою для такої впевненості є ті зусилля, які Україна проявляє у налагодженні дружніх стосунків із сусідніми державами та слова Президента України Леоніда Кучми:

"Україна пам'ятає про своїх синів і дочок, які в силу обставин стали громадянами інших держав".

Одночасно схвалено учасниками Другого Світового Конгресу Світової Федерації Українських Лемківських Об'єднань у Львові 9 серпня 1997 р.

Голова Оргкомітету II Конгресу,
Голова Колегії товариства "Лемківщина" в Україні
Іван Щерба

Теодозій Старак

Народився 12 серпня 1931 року в с.Межибродю біля Сянока. Дитинство провів у Сяноці. Навчався в сяніцькій народній школі, потім у гімназії в Дрогобичі та в Криниці (в 1944 році). У 1940 р. його матір і старшого брата, які опинилися на радянському боці Сяну, більшовики вивезли в Казахстан.

На початку 1945 р. Т.Старак разом з батьком, який чудом вирвався із сяніцької тюрми, був переселений до Львова. У 1949 році

його, 18-річного юнака, заарештовано у звинуваченні в приналежності до антирадянської підпільної організації та без суду (на підставі рішення т.зв. "Особого совещания") заборонено на 10 років до сталінського концтабору.

Із табору вийшов після 6 років завдяки проведеній за часів Хрушова ліквідації ГУЛАГ-у.

У 1956 р. в час т.зв. "хрущовської відлиги" йому пощастило вступити на слов'янське відділення філологічного факультету Львівського університету, який закінчив з відзнакою. Як здібного студента його залишено при кафедрі на посаді виконуючого обов'язки доцента. Крім педагогічної, займався також активно науковою діяльністю.

Під кінець 1965 року - новий арешт за участь в дисидентському русі "шістдесятників". До суду справа не дійшла, але з університету в 1966 році його звільнено. Залишившись без праці, деякий час пробивався випадковими заробітками, потім учителював в школах Львівщини, а в 1977 році за допомогою друзів влаштував я на роботу в редакції підручників для шкіл з польською мовою навчання, видавництва "Радянська школа". Згодом, у час т.зв. "перебудови", коли особи з "нечистими"

біографіями одержали право займати посади, призначені раніше виключно для членів комуністичної партії, очолюючи редакцію. Редакторську роботу поєднував з науковою та громадською діяльністю. Автор та співавтор низки статей, підручників, трьох словників.

Починаючи з 1988 року - активний учасник українського національно-визвольного руху. Був делегатом I-го з'їзду Народного Руху України. Звільнившись з основної роботи з головою поринув у підпільно видавничу діяльність. Був одним із перших авторів і співавторів підпільної газети Народного Руху України "Віче", редактором газети (спочатку також підпільної) "Віра батьків", співредактором (разом з Ігорем Калинцем) підпільного літературно-мистецького журналу "Євшан-зілля". Крім того активно співпрацював із різними політичними та громадськими організаціями.

В жовтні 1991 року Теодозія Старака за рекомендацією Комісії в закордонних справах Верховної Ради України призначено спеціальним посланником уряду України в Республіці Польщі. Став таким чином першим офіційним представником незалежної Української Держави за кордоном. Після встановлення дипломатичних відносин між Україною і Польщею протягом року виконував обов'язки тимчасового повіреного в справах України в РП.

Від перших днів своєї дипломатичної діяльності Т. Старак докладав максимум зусиль до встановлення добросусідських відносин із Польщею, як найбільшим і найважливішим безпосереднім західним сусідом України. Довів до підписання Державного договору між Україною та Республікою Польщею - першого такого важливого акту незалежної України.

В даний час Теодозій Старак - радник із політичних питань Посольства України в РП. Крім основної дипломатичної діяльності, активно займається проблемами української меншини в Польщі, церковними питаннями, бере участь у різних заходах та імпрезах як українських так і польських та інших громадських, церковних і подібних організацій, в двосторонніх та багатосторонніх наукових конференціях.

Як син Лемковини Т.Старак багато уваги приділяє справам своїх краян-лемків. Рідко який захід, організований на Лемківщині, обходиться без його участі. У 1992 році взяв участь у з'їзді Організації Оборони Лемківщини в США. Був також учасником I і II Світових Конгресів Світової Федерації Лемків. 9 серпня 1997 р. Теодозія Старака обрано головою Світової Федерації Українських Лемківських Об'єднань.

Іван Головчак

Правдолюбець

Зигмунту Львовському
присвячую

Гуманний Сину польського Народу,
Прийми спасибі лемка-верховинця
За те, що шириш дружбу й слів свободу,
Тавруєш зло на радість справедливцям.

Ти бачиш чітко зошли дії шляхти,
Її знуцання з люду в Україні.

Народ повсталий їм робив антракти,
Як нищив кривдників в часопліні.

Ти бачиш зрадників альянсів дружби й миру,
Катів, що гетьманам життя забрали.

І навіть тих - сказав Ти правду щирю -
Що людям Божі храми замикали.

Не любиш тих, хто спольщував русинів,
Бо любиш свій народ як всі народи;
Прихильністю сіяєш Україні

Як справжній чинник мирної погоди...

Нема експлуататорів сьогодні,
Сконали кривд минулих горетворці.

Щоб квітли наші справи благородні
То сіймо завше приязнь хоч по горстці.

Народи наші будуть в згоді жити
Й радіти гордо дружбі сонцесвітлій.

Якщо ще рудименти¹⁾ гніву змити,
Між ними буде вічний мир привітний!

1) тут: залишки

ДИТЯЧА СТОРІНКА

*Веселих Свят Різдва Христового
і Щасливого Нового Року!
Христос Родився!*

БОГ ПРЕДВІЧНИЙ

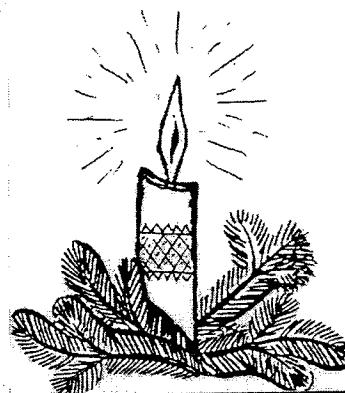
Бог Предвічний народився,
Прийшов днесь із небес,
Щоб спасти люд свій весь
І утішив вся.

В Віфлеємі народився:
Месія, Христос наш
І Пан наш для всіх нас
Нам народився.

Тріє царі несуть дари
До Віфлеєм міста,
Де Діва Пречиста
Сина повила.

Слава Богу! заспіваймо,
Честь Сину Божему
І Пану нашому
Поклінь віддаймо!

$$\begin{array}{r}
 1 + \square + 3 = \square \\
 + \quad + \quad + \quad = \quad + \\
 \square + 2 + \square = 8 \\
 + \quad + \quad + \quad = \quad + \\
 1 + \square + \square = 8 \\
 \hline
 7 + 7 + 8 = \square
 \end{array}$$

МАТЕМАТИЧНА ХРЕСТІВКА

В порожні квадрати вписати цифри так, щоби повстали правильні розв'язання.

За властиві розв'язання чекають книжкові нагороди.

Jarosław Moklak (Kraków)

Ukraiński ruch narodowy w drugiej Rzeczypospolitej

Organizacje kulturalno-oświatowe i gospodarcze

Ukraińskie Towarzystwo Pedagogiczne "Ridna Szkoła"
(Продовження)

W pierwszych latach powojennych najwcześniej zostały objęte działalnością Ukraińskiego Towarzystwa Pedagogicznego wschodnie regiony Łemkowszczyzny. Dnia 2 października 1925 r. założono kółko tej organizacji w Sanoku, którego przewodniczącym został Wołodimir Konstantynowycz. Głównym celem kółka był rozwój szkolnictwa ukraińskiego "na ziemiach zachodnich, najbardziej narażonych na polonizację".¹¹⁸ Inicjatywę do rozwoju "Ridnej Szkoły" na obszarze Łemkowszczyzny poddał Zarząd Główny sanockiej filii "Proswity", który wystosował pismo z dnia 12 października 1924 r. do Ukraińskiego Towarzystwa Pedagogicznego we Lwowie, prosząc o przydzielenie przynajmniej jednego "nauczyciela wędrownego" w celu prowadzenia kursów nauki pisania i czytania dla analfabetów.¹¹⁹ Pismo zawierało także prośbę o kredytowanie książek dla ludności łemkowskiej przez *Sojuz Łemkiwskich Kooperatyw* (Łemkowski Związek Spółdzielczy).¹²⁰ Kółko rychło przekształciło się w filię. Pierwszym przewodniczącym zarządu został Wołodimir Czajkowski - profesor gimnazjalny, a od 1930 r. filią kierował Stepan Wanczykij.¹²¹

Filia "Ridnej Szkoły" w Sanoku szybko objęła swym zasięgiem organizacyjnym okoliczne miejscowości, wypełniając funkcję koordynującą rozwój tej organizacji na pozostałym terenie Łemkowszczyzny.

W pierwszej kolejności objęła ona swą działalnością obszar pow. krośnieńskiego. W skład filii wchodziło ośmiu członków na stałe zamieszkałych w Krośnie, skupionych wokół Juliana Nałesnyka -miejscowego adwokata.¹²² W pow. leskim założono kółko "Ridnej Szkoły" w 1927 r.¹²³ Niektóre źródła archiwalne wspominają o filii "Ridnej Szkoły" w Nowym Sączu w odniesieniu do lat 1926 - 1927¹²⁴, lecz nie udało się ustalić bliższych szczegółów tej działalności. Kółka przybierały imiona wybitnych postaci z historii Ukrainy, najczęściej Tarasa Szewczenki i Iwana Franki.¹²⁵

W pierwszym okresie formowania się struktury Towarzystwa, tj. do końca lat 20-tych, zarówno ośrodki sanocki, jak i Zarząd Główny we Lwowie, nadzorowały akcję zbierania funduszy na rozwój szkolnictwa ukraińskiego. Działalność prowadzono za pośrednictwem zaufanych współpracowników, do których należeli adwokaci, księża oraz studenci, pochodzący z Łemkowszczyzny.¹²⁶ Akcja szybko objęła powiat krośnieński, doprowadzając do utworzenia kółka we Wróbliku Szlachecim. Największym osiągnięciem schyłku lat 20-tych było założenie w 1928 r. dobrze zorganizowanego kółka w Zawadce Rymanowskiej, które pozostawało pod opieką działaczy krośnieńskich.¹²⁷ Głównym organizatorem był Wołodimir Kobij - nauczyciel w Zawadce.¹²⁸ Niemal równoległe z założeniem kółka "Ridnej Szkoły" rozpoczęła działalność prywatna szkoła ukraińska wybudowana kosztem mieszkańców Zawadki. Pierwszym nauczycielem mianowanym przez Zarząd Główny we Lwowie był Petro Ikałowycz, następnymi: Petro Sterpak i Olha Czaban. W 1931 r. w związku z mianowaniem O. Czaban nauczycielką państwową, organizacje ukraińskie zostały zwolnione z finansowania szkoły.¹²⁹ Powodzenie szkoły w Zawad-

ce mobilizowało do zakładania podobnych placówek w innych miejscowościach, co zostało podniesione przez przewodniczącego filii sanockiej W.Czajkowskiego na dorocznym zjeździe w lutym 1929 r.¹³⁰

Od września 1930 r. rozwinęło aktywność nowo założone kółko w Bonarówce. Inicjatorem i organizatorem był miejscowy działacz społeczny Wasyl Kaczmarczyk, posiadający powiązania z inteligencją ukraińską w Sanoku. Kaczmarczyk wystąpił nawet z projektem wybudowania w Bonarówce lub innej okolicznej miejscowości szkoły rzemieślniczo-przemysłowej, co pozostawało w związku z przemysłowym charakterem tej enklawy łemkowskiej, położonej na obszarze Pogórza Strzyżowskiego.¹³¹ W okresie tym powstały także kółka "Ridnej Szkoły" w Prusiku, Czertezu i Prełukach.¹³²

Kolejny etap rozwoju "Ridnej Szkoły" na Łemkowszczyźnie wyznacza aktywność Komisji Łemkowskiej. Kółko sanockie nadal pozostawało centrum koordynującym struktury Towarzystwa. Kontynuowano działalność na obszarze wschodniej części Łemkowszczyzny, zakładając kółka w Mokrem, Morochowie i Komańcu.¹³³ W ramach szeroko podjętej akcji na Łemkowszczyźnie rozwinęto także działalność w zachodnich powiatach.

Wiosną 1933 r. zarząd filii "Ridnej Szkoły" w Sanoku wystosował oficjalne upoważnienie dla swych "mężów zaufania" zamieszkujących w miasteczkach powiatów: nowosądeckiego (pow.grybowski został zlikwidowany w 1932 r.) i gorlickiego, w celu przeprowadzenia zbiórki pieniędzy wśród ludności miejscowej.

Zachowane dokumenty archiwalne, przechowywane w Centralnym Państwowym Archiwum Historycznym we Lwowie, obszernie ilustrują rozwój struktury Towarzystwa w powiecie gorlickim, gdzie funkcję "męża zaufania" pełnił Stepan Szmi-gielski (Szmigielski) - lekarz w Gorlicach.¹³⁴ Od marca 1933 r. do czerwca 1934 r. prowadził on zbiórkę funduszy, zwracając się głównie do księży greckokatolickich i nauczycieli. We wskazanym powyżej okresie zebrał on ok. 150 zł i kwotę tę przesłał na adres filii sanockiej i Zarządu Głównego we Lwowie.¹³⁵

Działalność Szmi-gielskiego, z którym współpracowali: Roman Borysewicz (adwokat) oraz Roman Kyszakewycz - cukiernik gorlicki, dała efekty w postaci powołania do życia kółek "Ridnej Szkoły" w Ropicy Ruskiej, Pętnej i Wysowej.

W pierwszej kolejności powstało kółko w Wysowej, którego organizatorem był ks. Mykoła Duda. Przyjęło ono imię księcia Włodzimierza Wielkiego i liczyło początkowo 16 osób.¹³⁶ Kółko w Ropicy Ruskiej imienia Tarasa Szewczenki założono z inicjatywy Iwana Żełema, wówczas studenta Wydziału Prawa Uniwersytetu Lwowskiego, pochodzącego z Ropicy. Liczyło początkowo 20 osób.¹³⁷ Inicjatorem kółka w Pętnej, założonego we wrześniu 1934 r., które przyjęło imię Iwana Franki, był Asafat Hrywna.¹³⁸

Aktywność Szmi-gielskiego, Borysewicza i innych na terenie powiatu gorlickiego skłoniły Zarząd Główny "Ridnej Szkoły" we Lwowie do wystąpienia z projektem powiatowego kółka w Gorlicach, które w zamysłach projektodawców odciałyby prace ośrodka sanockiego. Projekt ten okazał się jednak niemożliwy do wykonania z powodów formalnych - nie znale-

ziono w Gorlicach 15 Ukraińców.

W grudniu 1936 r., na walnym zjeździe Towarzystwa „*Ridna Szkoła*” we Lwowie, podjęto rezolucję powołującą do życia **Komisję do Spraw Huculszczyzny i Łemkowszczyzny**. Za interesowanie obszarami położonymi prowincjonalnie argumentowano zagrożeniem „obcymi wpływami narodowymi”.¹³⁹ Stanowisko to wynikało z obserwacji polityki narodowościowej rządu RP, nastawionej na rozbudzanie separatyzmów wśród grup etnograficznie ukraińskich. W efekcie pobudzenia aktywności społeczności lokalnej utworzono kolejne kółka w Wierchomli Wielkiej (pow.nowosądecki)¹⁴⁰, Turzańsku¹⁴¹ i Szklarach (pow.sanocki)¹⁴² oraz w Jabłonicy Polskiej (pow.brzozowski).¹⁴³ Jeden z mieszkańców Bodaków w pow.gorlickim Iwan Jaciuk, w 1937 r. podjął nieudaną próbę założenia kółka „*Ridnej Szkoły*” dla młodzieży, co nie mogło zostać zrealizowane z powodu dokonanej w 1936 r. przez Zarząd Główny likwidacji kółek młodzieżowych w ramach Towarzystwa.¹⁴⁴

Kółka „*Ridnej Szkoły*” dopełniały pracę „*Proswity*”, przejmując na siebie ciężar prowadzenia nauczania podstawowego. W drugiej połowie lat 30-tych uwagę skoncentrowano na najmłodszych, zakładając przedszkola na czas nasilonych prac polowych w okresie żniw, tj. na lipiec i sierpień.¹⁴⁵ Pierwsze planowo zorganizowane przedszkola uruchomiono w lipcu 1936 r. i był to najbardziej owocny pod tym względem rok. Założono wówczas 20 przedszkoli dla około 500 dzieci.¹⁴⁶ Kolejną na szeroką skalę akcją podjęto w 1938 r.

Już od lutego do urzędów powiatowych w Sanoku i Brzozowie napływały podania o rejestrację przedszkoli sezonowych.¹⁴⁷ W pow.brzozowskim zgłoszono siedem przedszkoli, w sanockim osiem, a w krośnieńskim - trzy.¹⁴⁸ W toku uruchamiania placówek Urząd Wojewódzki we Lwowie wystosował pismo do zarządu filii Towarzystwa w Sanoku, z dnia 2 lipca 1938 r., zakazując rozbudowy jego struktury terenowej w pasie przygranicznym.¹⁴⁹ W okresie tym stosunek władz państwowych do „*Ridnej Szkoły*” nie różnił się od stosunku do innych ukraińskich instytucji działających na obszarze powiatów Łemkowszczyzny i polegał na administracyjnym utrudnianiu ich rozwoju.¹⁵⁰

Na uwagę zasługuje nierównomierne rozmieszczenie kółek „*Ridnej Szkoły*” w skali całego regionu - względne nasycenie wschodniej Łemkowszczyzny oraz ich słaba obecność w części zachodniej. Dysproporcja ta sprzyjała silniejszemu rozwojowi idei ukraińskiej w powiatach sanockim, krośnieńskim i brzozowskim niż w powiatach należących do województwa krakowskiego. Kółka „*Ridnej Szkoły*” rozsiane po Łemkowszczyźnie rozwijały wśród młodzieży łemkowskiej przywiązanie do tradycji ukraińskich. Wpływały na kształtowanie się osobowości młodych wychowanków, stąd mimo stosunkowo wątej struktury organizacyjnej, ich wkład w upowszechnienie idei ukraińskiej musiał być znaczący, choć procentował dopiero w okresie wojny światowej i później.

Przypisy

¹³⁸. CDIAL, f. 206, op. 1, spr. 2426, Zwity, protokoły, lystuwannia ta inszi materiały pro dijalnist hurtka w misti Sjanik, 1922-1939, k. 8.

¹³⁹. W piśmie podkreślono „ciemnotę” Łemkowszczyzny, oderwanej od „pnia macierzystego” (wg ibidem, k. 4).

¹⁴⁰. Ibidem, k. 3.

¹⁴¹. Zastępcą przewodniczącego (tj. Wanczyckiego) do końca okresu międzywojennego był ks. Stepan Mencinśkyj; sekretarzem był Wołodmyr Konstantynowycz, skarbnikiem - Bolesław Szulakewycz, bibliotekarzem - ks. Stepan Wenhrynowycz. W skład zarządu w różnym czasie wchodził: Wasyl Mykuła, Stepan Cap, Ołena Wanczycka, Hryhorij Masnyk, Mychajło Kybałśkyj (wg

M. Wanczyckij, *Łemkiwszczyzna*, s. 49).

¹⁴². Utworzenie odrębnego kółka w Krośnie, podobnie jak w Gorlicach, było możliwe ze względu na statutowe ograniczenie minimalnej ilości członków do 15.

¹⁴³. CDIAL, f. 206, op. 1, sp[is] 1303, Lystuwannia meszkanciw s. Lisko, Liskoho powitu w sprawie zasnuwannia hurtka im. Ja. Mudroho. Zwity, protokoły ta inszi dokumenty pro dijalnist hurtka, 1927-1939, k. 6. 74. Inicjatorem i organizatorem był ks. Julian Szufłat.

¹⁴⁴. Ibidem, spr. 169, Spysok powitowych hurtkiw towarystwa zasnowanych na terytoriji Hałyczyny 1927, 1938, k. 5.

¹⁴⁵. Ibidem.

¹⁴⁶. Stosując metodę comiesięcznej kwesty, niejednokrotnie jednorazową, w kilkunastu miejscowościach uzyskiwano kwoty przekraczające 100 zł. Np. w październiku 1928 r. zebrano 118 zł w pięciu miejscowościach (Sanok - 100 zł, Wujskie - 5 zł, Rzepedz - 5 zł, Sanoczek - 5 zł, Czystohorb - 3,5 zł); w listopadzie - 74 zł w siedmiu miejscowościach (Besko - 25 zł, Szczawne - 12 zł, Woła Niżna - 10 zł, Komańcza - 9 zł, Plonna - 8,5 zł, Wistok Górny - 6 zł, Czystohorb - 3,5 zł) Wg ibidem, spr. 2426, k. 36.

¹⁴⁷. Krośnieńscy członkowie filii sanockiej zebrali 199 zł na założenie kółka w Zawadce Rymanowskiej (CDIAL, f. 206, op. 2426, k. 27).

¹⁴⁸. „Diło”, R. 1928, nr 171, s. 2; „Swoboda”, R. 1928, nr 210, s. 2.

¹⁴⁹. CDIAL, f. 206, op. 1, spr. 2426, k. 87, 92; S. Wanczyckij, „*Łemkiwszczyzna*”, s. 50.

¹⁵⁰. Wybrano wówczas nowy zarząd w składzie: W. Czajkowskyj - przewodniczący, sześciu oddziałowych: S. Wanczyckij, B. Szulakewycz, S. Wenhrynowycz, Mychajło Kibałśkyj, Wasyl Wawryk, ks. S. Mencinśkyj; zastępcy oddziałowych: ks. Mykoła Bentysz, P. Janiszyn, Stepan Car, Wasyl Mykuła; komisja kontrolna: ks. Omelan Konstantynowycz, Franciszek Kokowskyj, ks. Wasyl Kunkewycz (wg ibidem, k. 29).

¹⁵¹. CDIAL, f. 206, op. 1, spr. 494, Protokoły zahalnych zboriw, statystyczni zwity, lystuwannia ta inszi dokumenty pro dijalnist hurtka w s. Bonariwci, Struziwśkoho powitu, 1930-1939, k. 2, 6.

¹⁵². S. Wanczyckij, *Łemkiwszczyzna*, s. 49.

¹⁵³. Kółko w Mokrem powstało lutym 1933 r. i otrzymało imię Tarasa Szewczeni. Pierwszym przewodniczącym został Dmytro Biłas (CDIAL, f. 206, op. 1, spr. 1803, Protokoły, zwity, spysky czleniw(...) w s. Mokre, Sjanockoho powitu, 1933, 1935-1937, k. 1); kółko w Morochowie - w czerwcu 1933 r. z inicjatywy Iwana Platosza (ibidem, spr. 1818, Lystuwannia, zwity ta inszi dokumenty pro dijalnist hurtka w s. Morochoiw, Sjanockoho powitu, 1933, 1935-1939, k. 6.); w Komańczy w marcu 1935 r. z inicjatywy Josafata Paczowskiego. W skład zarządu weszli Jurij Harhaj i Stepan Gułycz (ibidem, spr. 1150, Kopija protokołu Ustanowczych zahalnych zboriw hurtka (...) w s. Komańcza, 1935-1936, k. 1).

¹⁵⁴. CDIAL, f. 206, op. 1, spr. 745, Lystuwannia z hurtkom w s. Horłyci, Horłyckoho powitu, 1934, k. 2, 3.

¹⁵⁵. Na adres filii sanockiej wysłał 101,20 zł, a na adres centrali lwowskiej - 45,50 zł. Łącznie zebrzał 146,70 zł (CDIAL, f. 206, op. 1, spr. 745, k. 6).

¹⁵⁶. Do kółka należeli między innymi: Sylwester Ferenc, Josyf Ferenc, Petro Doszna, Teodor Doszna, Wasyl Ryzkyk, Tymko Kułyk; (ibidem, spr. 599, Prochannia meszkanciw s. Wysowa, Horłyckoho powitu do Hołownoji Uprawy pro nadannia dozwołu na zasnuwannia hurtka ta spysok czleniw, 1934, k. 1).

¹⁵⁷. Wśród członków powtarzały się nazwiska: Żełem, Pyż, Kuciej, Rusynko, Rachel, Juszcak, Spiwak (ibidem, spr. 2192, Prochannia meszkanciw s. Ropycia Ruśka, Horłyckoho powitu pro zasnuwannia hurtka im. T. Szewczenka, 1934, k. 4).

¹⁵⁸. Hrywna utrzymywał kontakty z Zarządem Głównym „*Ridnej Szkoły*” we Lwowie za pośrednictwem Iwana Żełema - studenta Uniwersytetu Lwowskiego (ibidem, spr. 1942, Zajawa meszkanciw s. Pantna, 1934, k. 1 do 11).

¹⁵⁹. „Sprawy Narodowościowe” (Warszawa), R. 1936, nr 6, s. 629.

¹⁶⁰. Do organizatorów kółka należeli: Stepan Dziubynskyj, Semen Dziubynskyj i Antin Dziubynskyj, Wiktor Kruliak, Mykoła Szczawynskyj, Anna Bendyk (CDIAL, f. 326, op. 1, spr. 6, k. 47).

¹⁶¹. Powstało w styczniu 1936 r. z inicjatywy ks. Wasyla Seredowycza i przyjęło imię Markijana Szaszkewycza. Wśród członków byli między innymi: Dmytro Macko, Fedir Buran, Stepan Krasuliak, Mykoła Kiń (wg CDIAL, f. 206, op. 1, spr. 2506, Prochannia meszkanciw s. Turjańsko, 1936, k. 2).

¹⁶². Do sympatyków i organizatorów należeli: Symeon Stec, Mykoła Stec, Petro Kotys, Josyf Juhas, Teodor Petronczak. W styczniu 1937 r. przeprowadzili oni „kolędę”, która przyniosła ok. 18 zł zysku. Kwota ta została przeznaczona na wydatki nowo założonego kółka „*Ridnej Szkoły*” (wg CDIAL, f. 326, op. 1, spr. 6, k. 39).

¹⁶³. Kółko zostało założone w październiku 1938 r. przez Iwana Skalskiego i Tymka Stepanyka. Przyjęło imię Tarasa Szewczeni. Pismem z dnia 2 grudnia 1938 zostało rozwiązane przez Starostwo Brzozowskie. Zarząd kółka, za pośrednictwem centrali Towarzystwa we Lwowie, wystąpił do Ukraińskiej Reprezentacji Parlamentarnej z prośbą o interwencję (wg CDIAL, f. 206, op. 1, sp. 2668, k. 9).

¹⁴⁴. Pod koniec 1936 r. władze państwowe nakazały Towarzystwu "Ridna Szkoła" rozwiązanie kółek dla młodzieży, uważając że powinny stanowić ogniwa odrębnej organizacji.. Odtąd kandydaci w wieku 14-18 lat nie mogli otrzymać pełnych praw członkowskich (wg CDIAL, f. 206, op. 1, spr. 483, Łyst widpovid hromadskomu dijaczcu Iwanu Jaciuku s. Bodaky pro zaboronu "ridnoszkilnych hurtkiw dorostu", polskymy wlastiarny, 1937, k.2).

¹⁴⁵. CDIAL, f. 206, op. 1, spr. 2439, Łystuwanina z Sjanockym powitowym Sojuzom, passim.

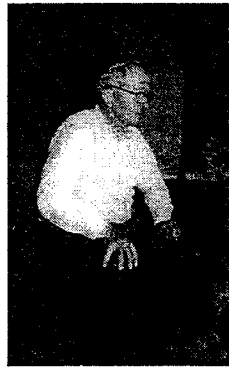
¹⁴⁶. S. Wanczyk, *Łemkiwszczyna*, s. 51. Przedszkola organizowano na różnych warunkach, w pomieszczeniach Domów Ludowych, czytelniach "Proswity", lokalach "Ridnej Szkoły". Niekiedy dzieci otrzymywały całodzienne wyżywienie (np. w Sanoku), niekiedy częściowe (np. w Zahutyń, pow. sanocki). Zdarzały się przedszkola, które w ogóle nie prowadziły odżywiania, np. w Turzańsku (pow. sanocki).

¹⁴⁷. Ibidem.

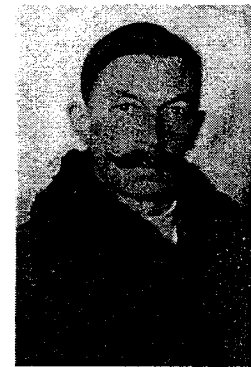
¹⁴⁸. W brzozowskim: Kłodno, Izdebki, Jabłonica Ruska, Łubno, Siedliska (Sehńska), Wołodź i Ulucz; w sanockim - Zawadka Rymanowska, Zawadka Rymanowska - Abramów, Zahutyń, Nowosielce Gniewosz, Sanok, Pielnia, Lalin (Jałyn), Kostarowce; w krośnieńskim: - Bonarówka, Krasna, Wróblak Królewski.

¹⁴⁹. CDIAL, f. 206, op. 1, spr. 2439, k. 3. Zarządzenie to utrudniło zabiegi o rejestrację przedszkoli. Ilość nowo założonych placówek spadła w porównaniu z listą projektowanych.

¹⁵⁰. Ibidem.

Іван Потоцький
з Брунар Вишніх
/в'язень Явожна/

Микола Трохановський
з Полян
/в'язень Явожна/

В попередньому числі "Ватри" були помилково переставлені прізвища під публікованими знімками. Тепер подаємо правильні

/ред./

Спогади далеких років

Присвячую акції "Вісла"

В 1946 р. на Лемківщині в селі Бортне, Горлицького повіту, Краківського воєводства готувиться переселення нашого народу на Радянську Україну. Люди хвилюються, збираються гуртами. Ми, молодь, не знаємо як поступити. Питання само собою вирішилось. Мої колеги пішли поступати в польську гімназію. За три дні прийшли побіти. Стало нам ясно: добра не жди! Хочеш, не хочеш, ідемо на Україну.

Мій старенький вже батько сказав: "Діти, ми старі, вже нікуди не поїдемо. Я був в Венгрії, два рази в Америці (докупав землю) і в першу світову війну у Росії. Я бачив світ, а він вчить розуму. А ви, діти, як хочете? Хата новозбудована все вас прийме".

Та за рік в 1947 р., хто остався польське військо вигнало всіх з наших прадідівських земель. Землі ці з сивої давнини ще з часів Київської Русі належали нашим предкам, та розпорядились долею нашого народу дві держави: Польща і Росія. Молодь і більш свідомих загнали в польській концтабір - Явожно. Там сидів і мій старший брат Петро Кузяк, Вороблі, отець Булат і ряд других.

Родини, як наш поет Павличко писав:

"Де ж поділися лемки з -під отецьких небес?

Їх вивезли вмирати на балтійський пісок,

Коло кожної хати плаче синій бузок..."

Ох плаче! Мої родичі похоронені в чужій стороні. Новозбудована хата розібрана і вивезена поляками. Я з тіткою виїхала на Україну. Мріяла про університет, а заробила Сибір.

Їхали ми довго з пригодами, стояли в тупиках, нарешті підїзджаємо до Києва. Хоч би одним оком глянути на наш Золотоверхий Київ. Ми про нього читали, чули. Наша Лемківщина найдалше висунена на захід. Мені пригадалася сценка: Мати-Україна сидить на сцені а діти зі всіх регіонів приходять, до ніг кладуть квіти, декламують. Дівчинка від Лемківщини говорить: І від Лемківщини прийми квіти, Княгине-Мати. Ми Тебе не забули, хоч між ворогами прийшлося проживати! Ми то не забули!.. Проїхали Київ, знову стоїмо. Нарешті вигрузили нас в Миргороді, Полтавської області. Нас дві родини забирають в село Ярмаки. Жінка приїхала круторогими волами,

погрузили нас, корову привязали до воза і поїхали. Поселили нас в добротній українській хаті у вишневому садку (господар зісланий в Сибір). Перший візит робить нам жінка, нажаль не знаю фамілії. Прийшла по українському обичаю з хлібиною. Та хлібина до нині стоїть мені перед очима. Вона бідолашна її сама не їла. Назбирала колосків а за збирання колосків рік тюрми. Тоді я була надто молода і не могла оцінити того поступку. Подарувала її хустину. Так відбулось знайомство. За тиждень познайомилася з головою сільради. Безрукий, немолодий добряк! Сказав: "Беріть, перші класи, працюйте" Я не спішила, приглядалась до всього, знайомилася з природою. Для мене було так все невично. Виросла в зелених горах, а тут безкрайний степ, тільки при дорозі де-не-де високі тополі.

До шкколи не пішла, говорила українською літературною мовою та акцент польський, наголос кладу неправильно. Думаю діти будуть мене поправляти - недобре. Пішла в Миргород в Евако-госпіталь. Там на курорті підліковувалась воєнна еліта - поранені. Працювала офіціанткою. Ніхто ні в селі Ярмаках, ні в тому Миргороді не сказав, що то українці з Польщі, тільки всі казали - полячки. Одним словом нас не прийняли до своїх.

Прийшла осінь з дощами. Нас гнали на уборку картоплі, а болото по кістки, годі ноги витягнути. Спецдежі не було. Я працювала в черевичках, плащику. Бачу, що через Миргород ідуть наші люди фірами, діти на возах. Вертають назад додому, почорнілі від степового сонця, вітру. Думаю, що мені робити, знайомі виїзджають і я тихарем зібралась і виїхала.

У Львові жив наш сусід Дзямба В. і нині живе. Думаю, заїду до ного. На залізничу станцію приїхала вечером і тут вкрали мені валізку і постіль і я осталась без нічого. Що ж, втратила більше. Ранком добралася до сусіда Дзямби, помилась, відпочила. На другий день думаю перейти границю і до дому.

Пішком зі Львова на Нижанковичі. В той час в Галичині ішли арешти, вивозили в Сибір Люди перелякані, ніхто Вас не переночував. Ночувала. де ніч застала. Перейшла кордон, але з пограничної зони не вийшла, падав сніг, по слідах мене знайшли. Пів року до суду перекидали мене з одного неопаленого підвалу в другий а пізніше на цементових долівках спали. Плащик стягала і накривалась, нажила мокрий плеврит, хворіла. То було поневіряння, но то не то слово!

Всього не опишеш. В той час весь цвіт народу Галичини інтелігенція - патріоти, мужні мудрі люди томились в тюрмах, на пересилках. То були тисячі тисяч народу.

Мене засудили на на 3 роки тюрми. Вивезли в Сибір, в Красноярський край. станція Злобино. Там находилося 15 тисяч в'язнів, різних націй. Поселили в бараках, там були вже пари і можна було помитись, продезинфікувати одягу. Треба пройти медичну комісію, яку категорію робіт можна виконувати.

Першу поміч оказав лікар-в'язень, росіянин, доктор медичних наук Московського університету - Павлов. Старенький, 20 літ тюрми, політичний в'язень. був в комісії. Обслував мене і сказав членам комісії- "ета дівушка больная, ей надо положить в больницу". Так і зробили. Підлікувалася і пішла на земляні роботи. За півтора року не було ніякої провини, з мене зняли конвой-охорону - значить я могла ходити вільно по пропуску на роботу, без собак і охорони. В скорім часі також з пропусками висилали в тайгу пиляти ліс. Вивезли по ріці Єнісеї в тайгу. Тайга мабуть мене врятувала від легеневого захворювання. Цілий день в лісі на свіжому повітрі, тільки було голодно.

Сибірчачка Логінова, ув'язнена за збирання колосків працювала конюхом, не додавала вівса коням. Вечером, щоб ніхто не бачив, ішла в тайгу, розкладала вогнище, варила овес і підкормлювала дівчину з далекої Лемківщини.

Минає три роки. Воля! Дістаю там же паспорт з відміткою і додому, та дому нема. Начався другий етап поневіряння. Без грошей, людської одяжі. У великих містах не можна (відмітка в паспорті), у малих праці нема. Господи, людина як кремій, все перенесено.

Нині на схилі років хочу тільки частинно розказати поколінню ці лиха, які прийшлося пережити нашим людям, які були загнані в Сибір на каторгу.. Неодно життя було відібране, знівечене тяжко. Тяжка доля випала нашому народу. Наші сусіди поляки вбивали, паляли, арештували. Росіяни робили то само з нами, за що? Бо тільки "в своїй хаті і правда і воля"! В своїй державі тільки ти господар на своїй землі. Ми стільки задуранені 300-річною неволею, що нині не знаємо нашої державі ціни. З часом все стане на свої місця.

Так думаю.

Кузяк-Шлянта М.О., Львів

Сумні спомини

Будучи свого часу в Криничі на лікуванні в санаторії мав я змогу бути на цвинтарі в селі Нова Весь, де лежать вічним сном мої дідо і мама, щоб помолитися за їх душі.

При нагоді відвідав я могили владики Василя Масцюха, отця Василя Смолинського і могилу на котрій стоїть лише залізний хрест і на ньому табличка з написом Юліян Маркович - загинув трагічно 19 вересня 1945 р.

Той напис спонукав мене до тої сумної згадки, доки живуть свідки.

Після війни в роках 1945-1947 в нашому селі життя місцевих громадян, яких не встигли ще депортувати і які залишилися, почало поступово стабілізуватися. Одні взялися за господарство, другі працювали в лісі при вирубі і вивозі дерева, інші займалися ремеслом - пускали в рух водні млини, тартаки. Розвивалося також культурне життя. Молодь зайнялася спортом, вечорами організували з місцевими гудакми товариські забави.

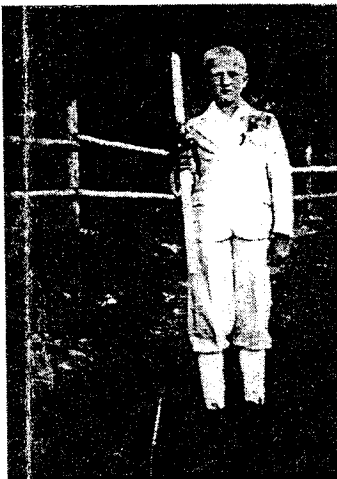
Той мирний спокій людей почали переслідувати МО і УБ а пізніше військо, щоб застрашити людей і підготувати їх до депортації. Вони в жорстокий спосіб розганяли забави, робили лапанки, забирали переважно молодь на міліцію, на допити. І за найменше підозріння звязків з підпіллям видавали на УБ. При нагоді використовували затримані особи до роботи на коменді.

Одного разу я особисто з товаришами був спійманий на забаві міліціантами МО. По допитах через 2 дні ми працювали при будові стрільниці і рубанні дров. За порівняно короткий час, в цьому ж році сталася трагедія Юліяна Марковича - жертви тодішнього безправ'я. Міліція вертаючи вечером п'яна зі села Лосе (того між Криницею і Лабовою) - фірманкою Михайла Хруща з цього ж села, переїжджала через наше село на коменду-постерунок в Лабовій. Подорозі почали ловити на фірманку, кого стрінули. Тоді забрали між іншими мою сестру Ольгу,

Василя Шаршоня і Еміліяна Чупака. Ці особи ще живуть, як наочні свідки.

По середині нашого села, коли фірманка з міліціантами минала фірманку Юліяна Марковича, котрий вертав зі звізки дерева до тартаку Михайла Чупака, один з міліціантів почав до нього стріляти з пістолі. Коли по третьому пострі не трафив витягнув карабін "маузер" і вціпив Юліяна Марковича в плечі розривною кулею, яка розірвала йому груди. Смертельно ранений падаючи з воза поздирав шкіру з лица. Тут треба згадати, що Юліян 3 тижні перед вбивством вернув здоровий з Червоної Армії, з фронту, де боровся з німцями.

З нашого села на фронт було забрано 23 особи. До дому повернули 17 (а не 16, як подав в списку на 19.XI.1945 р. староста Лабус). Мій брат Іван повернув вже після складеного списка в квітні 1946 р., другий брат Василь загинув під Вроцлавом.

як хлопець в часі пешого св. Причастя

мертвий в труні
відні рана на обличчі

Юліян Маркович з Нової Веси

У 1939 році з нашого села з німцями воювали 8 чоловік а вернули тільки 4. Всі ті названі люди боролися і віддали своє молоде життя за Польщу так, як були громадянами Польщі.

А бувший режим замість нагороди дозволив собі на бандитське право не тільки репресувати невинних але й вбивати заслужених для Польщі людей, таких як Юліян.

Щпротава, травень 1997 р.

Еміліян Стремечкий

На Батьківщині дідуся - Лемківщині

Ми часто чули розповіді нашого дідуся Івана Омелянвича Щерби про Батьківщину його дитинства - Лемківщину. Дідусь розповідав, що це найкращий куток землі у світі, край безмежно гарних Карпатських Бескидів, пахучих ялиць, сосен і смереків. край шумного дзюрчання гірських чистоводних потічків і річок, пахучих трав і квітів, багатоголосності співу пташок, край, що простягнувся від річок Солинки і Сяну на сході до Попраду і Дунайшо на заході.

Споконвіку цей край заселяли українці-лемки, які на протязі віків зазнавали багато різних лихоліть, але залишались на своїй споконвічній території, зберігали і розвивали свою самобутню культуру, мову, віру звичаї і традиції.

Найжорстокішими виявилися для лемків і всього українського населення, що за помилкою історії з волі ката Сталіна залишилися за пресловутою лінією Керзона у Комуністичній Польщі 40-ві роки ХХ-го століття.

Депортація українців у 1945-1947 р.р. та злочинна "Вісла" стерла все з лиця землі що було українським на цих споконвічних українських землях.

Світ про все знав, але на диво мовчав. Єдиною силою, що стала на захист знедоленого українського народу на цих землях була Українська Повстанча Армія.

Ми завжди мріяли побувати на Батьківщині дідуся і ось 24.7.97 наші мрії здійснилися. Автобус "ЛАЗ" мчить зі Львова до кордону України з Республікою Польща. Через дві години ми в Шегині на кордоні. Привітно зустрічають нас українські і польські пограничники, привітні усмішки, серйозна перевірка документів і ми через годину на території Р.П. Дико вразила нас огорожа з колючого дроту вздовж кордону, як спадок після тоталітарного Радянського Союзу, який у свій час відгородився від світу колючим дротом, але здається, коли Україна стала незалежною, а Польща серед перших визнала її незалежність, напевно сьогодні могло б може й не бути такої огорожі.

Наш маршрут: Перемишль, Динів, Поляни, Свіржова Руська, Ждиня. Подорожі митувалося чудовими краєвидами Лемківщини. Справді казковий край. Рідко заселені села, побудовані нові будинки поляків, подекуди збереглися ще лемківські хати та сади колишніх садиб лемків, гарні дерев'яні церквочки перетворені в костели, а подекуди лише фундаменти з церков, придорожні хрести - свідки побожного лемківського населення. В другій половині дня зупиняємося трохи надовше в селі Поляни. Гарне село заселене уже поляками, тільки кілька родин лемків, які чудом повернулися після акції "Вісла" й поселилися знову на рідній землі. Церква перетворена в костел, але почергово відправляють Службу Божу і грекокатолики. Українці-лемки живуть з поляками в злагоді. Привітно зустрів нас громадський діяч Об'єднання лемків у Польщі п.Б.Баволяк з дружиною. По короткій зупинці їдемо в рідне село дідуся, вірніше на місце рідного села - Свіржову Руську.

Отут то повністю видно наслідки акції "Вісла", Село зняте з карти, з правого і лівого боків вузької доріжки "джунглі"; подекуди стоять здичавілі груші, яблуні, черешні свідки колишніх лемківських садиб.

Доходимо до місця народження дідуся. Сам дідусь ледве пізнав місце, де стояла хата його батьків і дідів. Місце садиби заросло високими кропивами, осотами і лише кілька яблунь є знаком, де колись був сад, збереглася ще пивниця, заросла кропивою. Не було де присісти й відпочити, то ж ми подалися на цвинтар відвідати могили прабабці Щерби Марії, прадідів Щерби Гната по дідуся та Пиглоша Івана по прабабці, молимося над могилами, ставимо свічки. З сумом і сльозами на очах покидаємо місце колишнього

села Свіржова Руська і спішимо до автобусу, який стояв на подвір'ї панства Граціонів, що є лише одною з двох родин лемків в с.Святкова Велика. Нас запрошують гостинно залишитися на нічліг, але оскільки погода була дощова, ми вирішили ще до ночі добратися до с.Ждині на свято лемківської пісні "15 Ватра - 97".

Поставили автобус на відведеній для транспорту площадці і розглядалися кругом. Серед чарівного лемківського краю Карпат розмістилася Лемківська Ватра. Навкруги ватри "містечка" різнокольорових палаток, автобусів, автомобілів різних марок, гамірно й весело всюди, різні пісні, різні мови, люди з усього світу, молоді й похилого віку, українці-лемки, які уже і не володіють лемківською говіркою, але чують корені своїх предків, хочать побувати на рідних землях своїх рідних, напитися чистої водички з потічків і криничок, подихати чистим карпатським повітрям, намілуватися безмежно гарними краєвидами.

Керівництво "15 Ватри - 97", зокрема голова Об'єднання лемків у Польщі п. Василь Шлянта, староста "15 Ватри-97" і солтис с.Ждиня п.Петро Чухта привітно зустрічають нас допомагають в одержанні перепусток на "15 Ватру 97", влаштування на ночівлю й житло а секретар Об'єднання лемків у Польщі п.Петро Шафран і головний редактор журналу "Ватра" п.Михайло Ковальський вручають нам на спогад про перебування на "15 Ватрі - 97" ювілейні значки, журнали "Ватра" та книжки Марії Остромири "Лемківщина в огні" та Івана Дмитрика "Записки українського повстанця" (В лісах Лемківщини), в яких описані героїчні бої УПА на захист українського населення під час депортації українців з їх споконвічних земель у 1944-47 роках.

Урочисто відкрив "15 Ватру -97" 26.7.97 п.В.Шлянта а запалив вогонь "Ватри - 97" п. П. Чухта. Виступили з привітальними промовами віцевоєвода Новосанчівського воєводства та начальник гміни Устя Горлицьке (колись Устя Руське) Хорова капела "Лемковина" зі Львова розпочала концертну програму піснею "Боже Великий нам Украну храни". Виступали різні колективи, духовий оркестр з м.Самбора.

Вночі 26.7.97 на пагорбі - площі "Лемківської Ватри" встановлено Хрест на скорботне відзначення 50-років акції "Вісла". Посвячення Хреста і панахиди за погиблими під час акції "Вісла" відправив митрополит Іван Мартиняк в супроводі групи священників. Пішов сильний дощ. Здавлося, що гори Карпати оплакують тих. яких у 1945-1947 роках змушені були покинути рідні землі, а ті які стали на їх захист вояки УПА гинули в нерівних боях з польським військом і НКВС.

Приємне і незабутнє було перебування на "15 Ватрі - 97". Молодь забавляється, знайомиться, зустрічаються ті, які змушені були покидати 50 років тому рідні землі, сьогодні вже сивоволосі люди похилого віку.

Керівництво "Ватри-97", Об'єднання лемків у Польщі зробили все можливе, щоб кожен, хто прибув на "15 Ватру-97" почував себе дома на своїй рідній Батьківщині добре, подихав свіжим повітрям Карпат, напився чистої джерельної води і повернув до своїх родин з надією побувати ще раз у Ждині. Все було дуже гарно й забави і пісні на "15 Ватрі -97" веселі, незабутні. Хотілось би тільки щоб за тим клаптиком землі, яку охоплює Ватра за тими піснями, які звучать на Ватрі, не забулись ті кривди, що заподіяла лемкам і всім українцям Польщі акція "Вісла" 1947 р., бо ще дотепер Сейм Рп не засудив акції "Вісла" з усіма її наслідками, не відмінив закону, який заборонив повернення українців на Лемківщину, Надсяння, Холмщину

а без цього не може бути мови про відродження Лемківщини, її самобутньої культури, мови, звичаїв і традицій.

Будемо сподіватися, що сучасний Сейм РП, який не причетний до трагічних подій 1947 р. виправить помилки своїх попередників, засудить ганебну сторінку історії польського народу, акцію "Вісла" з усіма її наслідками -

геноцид над українським народом, що за долею історії залишився в межах РП і сьогодні збагачує економіку й культуру РП.

Роксолана і Олеся Яремкевич
м. Львів - 66, вул. Манастирського 7, кв. 44

Спроби організування громадсько-культурної діяльності в І-му півріччі 1945 р. в Західній Лемківщині

Розмова **Лева Галя** з Михайлом Донським

(Закінчення)

Лев Галь: Што Ви в тій ситуації великої драми, а радше трагедії, не лем поединчих осіб, родин, сіл але цілої етнографічної групи, цілого суспільства вирішили?

Михайло Донський: Я вернув до Горлиць, де мав мешкання, і зараз зачали зас мене находити члени переселенчой комісії УРСР а дорадник НКВД при Повітовім уряді публічної безпеки (ПУБП) "по-приятельски" дораджував, жеби конечно виїхати, бо як бесідував, при якимсь забитім "бандзюрі" (так в тамтїм часі називали членів нелегальних збройних підпільних відділів, што воювали з народном владом) нашли присуд смерти на мене. Чи была то правда, я не бив в стані дійти правди, але загроженя было.

Я остав сам, люде виїзджали, наши школи місцева влада (шкільни инспекторати) ліквідувала. На новий шкільний 1945-46 рік мали юж обов'язувати стари санаційни закони: школи мали бити чисто польски, наша рідна мова могла бити навчана лем як предмет. Більшіст наших учителів виїхали разом з людьми до УРСР під загрозином арештування як "вороги СССР", коли не будуть хотіли записатися на "добровільний" виїзд (бо після переселенчих комісій давали злий приклад людьм, бунтували проти виїзду!). Подібно священники.

Часто на наши села били організувані провокаційни напади "незнаних" банд, што грабували богатших газдів, учителів, священників, а навет трафлялися припадки тяжкого побиття свідоміших людий, вибивання шиб в вікнах і т.п.

В такій ситуації я вирішив ліквідувати - фактично замкнений юж - наш С-РКЛ. Майже вшитки члени Комітету виїхали, а тих кількох, што іщи били, били так прешрашени, же о ничим не хотіли чути, до ничого не хотіли юж приложити рук. В тот спосіб я зостав сам. Я просив покликати комісію ліквідаційну з переселенчой комісії УРСР. Тому што більшість членів С-РКЛ виїхала до УРСР, а з тими, што іщи зостали, не знати іщи, што буде, я рішив вшитки документи передати Українській переселенчій комісії, з думком, же може тоти документи тамтїм нашим людьм в УРСР даколи до чогоси придадуться, бо тут в Польщи будут просто вишмарени на смітник.

Коли я недавно бив в Києві, серед моїх старих товаришів, я довідався, што в Державним архіві, што громадит документи переселенчих комісій з 1944-46 років є кілька мішків (нерозпакуваних!) акт означених, як акта С-РКЛ. Може даколи дакий студент виділу історії напише дякую дипломну роботу на тему С-РКЛ. Напевно то є варте того!

Лев Галь: Напевно! Ви розповіли про того, што сталося з Вашими товаришами з С-РКЛ, а што Ви вирішили о собі з уваги на загрозины, яке било і над Вами?

Михайло Донський: Загрозины дійсно било, не лем зо сторони політичних противників, што не думали без спротиву оддати лівим політичним силам (ППР, ППС) владу в краю. Не ходит лем о політичну боротьбу - бо то натуральне, але натуральне і того, же ряд людий через кілька років війни привикли розв'язувати політични питання при помочи зброї. На наши терени напливали зо сходу, з бувших східних "кресів" П Речіпосполитой одділи організуваніх там збройних польських одділів, які били підпорядкувані урядови льондинському, а вицофувані під натиском війск НКВД. Принесли зо собом ненавист поляків до українців і методи винищування наших сільських осередків, стосувани на тамтих змальтретуваніх східних теренах. Так знищили село Павлокому і після тамтих взорів вимордували

його мешканців. Хотіли то робити і в нас.

І так в Цекліні кватерували одділи, котри величали себе, же сут з 27 дивізії АК з Волині і агітували цеклянинів, жеби ішли з ними "ржонць русінув", але цеклянине одповіли, же того не буде, бо "ми ту добже жиєми з русінами". Подібно, як польське військко, што виселювало в акції "Вісла" в нашім селі Воля Цекляинська (лишилося дві родини мішани і Юстина Климаш зо старом хвором мамом, што юж не вставала з постелі). Коли войки прібували підкладати оген під постіль зо старом жіноком, то Юстина втекла в замішаню до Цекліна і укрилася в знакомих поляків. Але войско пришло і до Цекліна арештували і Юстину і Федора Павляка і Сетляка, што бив женатий з русначком (того, што за окупації приносив нам до ліса ліки - бив в АК!) і одослали їх до Явожна.

В тамтїм часі не било ворожнечи межде нами і сусідами поляками так як і било повне зрозуміння межде нами, діячами підпілля з часів окупації а поляками з давной КПП. Можна било зауважити, же советски представники і дорадники НКВД свої методи провокації переносят і ту до нас і то било іщи векше загрозины. В тим часі коли міліція і уряд ПБ достали в свої руки члена УПА, то мусіли його предавати до НКВД. Так ся часом складало, же одного і того самого брали до неволі по кілька разів. Знати сут приклади, як УБП під вказівки НКВД організував одділи нібито УПА або і польского підпілля до нічних нападів на наши села з грабежами і побитям людий для ширена постраху і терору. То били барз недобри часи. Дяктого я повірів моїм товаришам з партизанских часів (межде нами било повне довіря) і прийняв їх поміч виїхати на західні землі з кінцьом літа 1945 р. як і іщи мої колеги з С-РКЛ, што зробили тото само скорше од мене. Я бив свідомий, же в разі арештування мене ништо не буде міг мі помочи, як і я не міг помочи мацінянам.

Лев Галь: Повідали сте о направду вельких і о барз смутних справах, о котрих треба і вартат знати і предовшитким пам'ятати. Барз Вам дякую за цікаву і важну розповід.

І К Т

1945 года июля 2 дня. Мы, нижеподписавшиеся, Ответствен-
ный секретарь Уполномоченного Правительством УССР по Эвакуации
Горлицкого Района ЗАХАРОВ И.Н. и начальник пропаганды Службы
Роботничего Комитета Лемковщины Горлицы ДОНСКИЙ М.С. составили
настоящий акт в том, что ДОНСКИЙ М.С. и ЗАХАРОВ И.Н. пред-
ложили Лемковскому Комитету в связи с его ликвидацией:

1. Кассовая книга 1 /одна/ на 74 листах
2. Папка документов вывезенных через оккупацию 1 /одна/ на 28 листах
3. Папка шольных дел 1 /одна/ на 58 листах
4. Папка протоколов 2 /две/ на 159 листах
5. Папка кассы 1 /одна/ на 102 листах
6. Папка документов по Ясло 1 /одна/ на 33 листах
7. Папка уагь и переписки 1 /одна/ на 41 листе
8. Папка документов по переселению 71 /одна/ на 37 листах
9. Книга членов Комитета 1 /одна/ на 91 листе
10. Членские билеты /бланки/ 228 штук
11. Губных круглых печатей 2 /две/

О чем и составлен настоящий акт.

С Л А В : *Романчук*

П Р И Н Я Т : *Мі*

о.митрат Степан Дзюбина

Проповідь виголошена в Явожні 10.5.97 з нагоди 50-ліття акції "Вісла"

(Продовження)

З тої причини хочу дещо сказати, хоч з браку часу у великому скороченні, як ці справи польсько-українські дійсно виглядали і чому між тими двома слов'янськими народами дійшло аж до такої ненависті, що взаємно мордувалися.

Є незаперечним фактом, що українці ніколи не загарбували польських земель, де жили поляки й там не закладали українських кольоній так, як це чинили поляки на чисто українських землях. Як боролися з поляками, то боролися на своїй рідній землі за волю свого народу, бо не хотіли бути невільниками, але ніколи не боролися з поляками на чисто польських землях.

Є також фактом, що коли Польща заняла силою українські землі то не ставилися ворожо до польської влади, і боронили Польщу перед татарською і турецькою навалою, але мимо цього польські пани зробили з них невільників. Як це виглядало, то говорить вірш, що його зачитував примас Польщі кардинал Глемп на зустрічі з українцями в Римі з нагоди 1000-ліття хрещення України такого змісту:

"...мисьми ляхом билі верні,
пшеців гордом в каждой хвілі,
нім гусаже, нім панцерні
надехалі, то ми збілі.
І цуж мами за то в зиску,
опруч вензув, лез, уіску..."

а також слова Богдана Хмельницького на Переяславській раді у 1654 році такого змісту:

"...якої неволі, якого немилосерного розливу християнської крові дізнали ми від польських панів, нікому з вас не треба говорити.*Самі знаєте, що трактовано краще пса, як християнина, брата нашого..."

І чи можна дивуватися, що по такому трактуванні вільних козаків, на їх рідній землі, вони розпочали нерівну боротьбу зі своїми гнобителями, бо радше воліли чесну смерть, як ганебну неволю, а поконані у нерівній боротьбі гинули в жадливих муках, живими вбивані на палі. Таку одержали нагороду за це, що своїми грудьми боронили Польщу перед татарськими і турецькими ордами.

І чи знову можна дивуватися, що пізніше їх побратими мстилися за них на гнобителів. Козаки не боролися з польською державою, як це виразно сказав Хмельницький, а тільки з польським панамі, які запровадили на Україні невільництво.

Так правдиво виглядали ці польсько-українські справи колись а як це насвітлив дуже талановитий польський письменник, лавреат Нобелівської нагороди Генрик Сенкевіч у своїй повісті "Огнем і мечем", яка через довгі роки була обов'язковою лектурою і даліше є як доповнююча лектура в школі.

Як ця повість діяла й наставлявала молодих і недосвідчених учнів проти українців, то я можу сказати, бо я кінчив польську гімназію. Сенкевіч "покшепіл серца родакув", але вчинив це нашим коштом, нашою кривдою, а цього не вільно нікому робити, бо від нікого не залежало, хто ким вродився, а з Божого наказу кожний є зобов'язаний

свій нарід любити, а як треба, то і своє життя за свій нарід треба віддати, але ніколи і нікому не вільно любити свій нарід з кривдою іншого народу, бо тоді це вже не є шляхотний патріотизм, але дуже грішний шовінізм - один з найтяжчих гріхів.

А тепер пригадаймо собі, як ці польсько-українські відносини виглядали по I світовій війні.

З історії знаємо, що коли розпалася австрійська імперія у 1918 році, то тоді на її руїнах повстали вільні держави: Польща, Чехословаччина, Угорщина а також Україна. Нема найменшого сумніву, що всі ці держави мали повне право до самостійності на своїх відвічних етнічних землях, але проти вільної незалежної України виступила Росія - і російські націоналісти і російські більшовики - а також Польща і Румунія.. Українська армія, слабо озброєна знайшлася в чотирокутнику смерті, бо з півночі атакувала її біла армія Денікіна, зі сходу червона більшовицька армія, з полудня румунська армія а зі заходу, в Галичині польська армія, де згинуло біля 15 тисяч наших вояків а решта полонених вояків і біля 100 тисяч цивільних осіб, головно інтелігенцію і священників, інтерновано в біля 30-ти таборах, розкинутих по цілій Польщі, з чого біля 20 тисяч інтернованих не повернуло додому.

Розуміється, що в такій ситуації Україна не могла оборонитися і втратила свою незалежність. Та мимо цього, що і Польща причинилася до втрати незалежності України, то у 1920 році, коли то більшовицька армія зайшла аж під Варшаву, то майже 40-тисячна українська армія Петлюри боронила Польщу разом з польською армією Пілсудського, де згинуло багато українських вояків, але Польщу оборонили. Обіцяно за це повну автономію в Галичині, але слова не додержано, а по скінченій війні цілу українську армію інтерновано і уміщено у 13-ти таборах, де багато померло з різних недуг. Таку одержали нагороду за це, що боронили Польщу перед більшовицькою навалою, подібно як колись козаки.

А пізніше зусилля польського санаційного уряду, щоб винародовити український нарід шляхом нищення українських шкіл і обмежування культурного життя. У 1923 році в Галичині було 2425 українських шкіл а у 1935 було їх лише 457. Майже 2000 українських шкіл зліквідовано, а на Лемківщині в тридцятих роках всі українські школи. Час не дозволяє на докладніше обговорення, як ці польсько-українські справи виглядали у міжвоєнній Польщі, але згадаймо ще криваві паціфікації українських сіл в Галичині й на Волині, де сотки тисяч гектарів землі віддавано польським кольоністам, а місцеве українське населення голодувало з браку землі. Згадаймо, як трактували наших православних братів на Холмщині, де палено й в інший спосіб нищено сотки православних церков, Богу посвячених храмів. Згадаймо каральний табір .в Березі Картузькій. Згадаймо, як нас трактували, як громадян другої а то і дальшої категорії і говорили, що наш український нарід не здібний до самостійного існування і надається тільки на польських льокаїв та двірських форналів, а часто називали нас "бидлем".

Розуміється, що таке трактування українців на їх рідній, власній землі щораз більше поглиблювало ненависть до гнобителів, яка пізніше по 1942 році вибухла з великою силою, коли то поляки на Волині дали набратися на гітлерівську провокацію, і озброєні через німців, разом з ними паціфікували українські села на Волині. Знаю це від поляка з Волині, який за співпрацю з німцями був ув'язнений тут в таборі в Явожні й разом зі мною працював в табірній лічниці. Він мені сказав, що він сам, разом з іншими поляками і німцями паціфікували українські села, а тоді українці пішли в ліс, озброїлися і почали бити і німців і поляків. Ця ворожнеча, яку спровокували німці, була дуже на руку для німців, які хотіли зробити своїми невільниками і одних і других.

Гинули там тоді і зовсім невинні люди, чого, розуміється, ніхто не похвалює, і дуже сердечно співчуваємо тим, які там тоді погинули. Однак з тим всім, що там на Волині діялося, ті українці, які мешкали на терені нинішньої Польщі, не мали нічого спільного й тому не вільно було супроти них стосувати збірну відповідальність і мордувати тисячі цілковито невинних людей разом з малими дітьми і немічними старцями. Стосування збірної відповідальності це є страшна жорстокість, якої не стосували найбільш дикі народи, і яка є ганьбою ХХ-го століття.

(далі буде)

Їх зберегла віра

Як покидали запорожці
Великий Луг і матір Січ
Взяли з собою Матір Божу
І більш нічого не взяли.

Т. Шевченко

Так можна сказати і про українців, яких в 1947 році в горезвісній акції "Вісла" виганяли з Рідних Земель. Разом зі своїм малим доробком, якого зрештою не могли забрати, взяли зі собою свою ВІРУ - в своєму серці, в своєму розумі і своїй душі. Забирали мовчки, з молитвою і слізьми. Цього їм навіть військо і каральні органи не змогли відібрати. Забирали також символи своєї віри - ікони, книжки-молитовники, св.Письмо і українські книжки взагалі. Потайки повертались і привозили церковні начиння а навіть іконостаси, які уціліли від вандалізму. Вигнання було роблене, щоб люди забули ким були і ким є. А вони тривали, молились і жили вірою батьків і вірою в повернення.

А що збереглось сьогодні по 50-ти роках вигнання далеко від могил прадідів?

Мале містечко КОЖУХУВ, що на заході Польщі, червень 1997 року. Заходжу до досить великого будинку із червоної цегли, колись "хижа" якоїсь німецької баронеси. При вході на стіні таблиця польською мовою: "Православна Парафія Всіх Святих в Кожухові". На будинкові височать два хрести, наче вони були там завжди. Якраз починалась Богослужба, була неділя Всіх Святих. Зразу дихнуло вітром з України -скрізь вишивані рушники в українські традиційні мотиви. Іконостас як живий; пізніше довідаюся, що його сюди передали зі зруйнованої церкви на Холмщині. В церкві всього біля двадцяти осіб, більшість старші люди, сидять на кріслах. Священик молодий, всю службу співає. Яке воно близьке і рідне. На престолі у вівтарі дарохранильниця досить велика в формі церкви. Свічки кожний бере сам і сам кладе гроші. Проповідь під кінець служби, очевидно про св.св.Отців І-го Вселенського Собору. На закінчення всі цілують хреста в руках священика, і беруть по кусникові просфори. І співають пісню про Почаївську Божу Матір. Тут за тисячу кілометрів від Почаїва, звучить вона винятково врочисто і зворушливо і...боляче, бо Почаївська Лавра сьогодні у віданні Московського патріархату.

Священик заповідає, що на другу неділю відбудеться закінчення навчання релігії дітей і роздання свідоцтв.

Парафіяни, це в більшості вигнанці із Західної Лемківщини з околиць Висови. Парафія нараховує всього

двадцять сімей; сім в самому містечку, решта із поближких сіл: Слоціно, Боровіна, Лелехув... На навчання релігії приходять діти: із Слоціна 2, Боровіни 1, Лелехова 4...

Як скрізь, у ці часи, молодь залишає малі місцевості і шукає щастя в більших містах, де можна швидше знайти працю і влаштуватись в житті, а тому шлюбів і хрестин буває мало.

Парафія в Кожухові постала вже в 1948 році, як тільки люди хоч трішки влаштувались на вигнанні. Першу Службу Божу відслужив о.Іван Лев'яж в хаті дяка Пирча Костянтина, що був родом із Квятона. Згодом влада дозволила служити в колишньому протестантському костелі, але костел в недовзі висадили вибухівкою (були такі часи).. Але минулося, і в 1972 році передали парафії готицький будинок, в якому люди зі священиком влаштували церкву, (будинку зрахований до архітектурних

Церква в Ліпінах

пам'яток). Треба віддати належне людям за їх впертість добиватись свого і їхню жертвенність, їх же так мало. Властиво, то їм вже тут нічого не залишилось крім Церкви.

Від десяти років тут і в с. Ліпіни парохом є о. Дарій Цьолка, родоводом із Квятона. але вже народився в Пшемкові на Заході Польщі.

З Кожухова їдемо з о. Дарієм до села ЛПІНИ. Тут люди вибудували власним коштом і трудом невелику церковку, яка красується під лісом гарненько огорожена. І тут першу Богослужбу відслужив о. Іван Лев'яж в 1948 році в місцевій школі. Але, як пригадують люди, за старанням місцевого латинського ксьондза, влада заборонила дальші відправи в селі Стани в школі. Ще якийсь час люди молились в хаті Василя Максимчака а опісля відкупили кімнату в пані Меренової в селі Ліпіни. Одначе люди хотіли мати свою церкву, а влада народня не давала дозволу. Тоді Марко Дубець дав шматок своєї землі і почали будувати "господарчий" будинок, але влада зрозуміла, що будують таки церковний будинок і будову стримала, заборонила. На щастя зеленогірський декан о. Петро Марчак (б. офіцер ВП) використав свої знайомства в Варшаві і місцева влада накінець видала дозвіл на будову церкви. Освятили її під покровом св. арх. Михаїла в 1982 році, а в 1991 добудували над входом дзвіницю. Дзвону покищо нема.

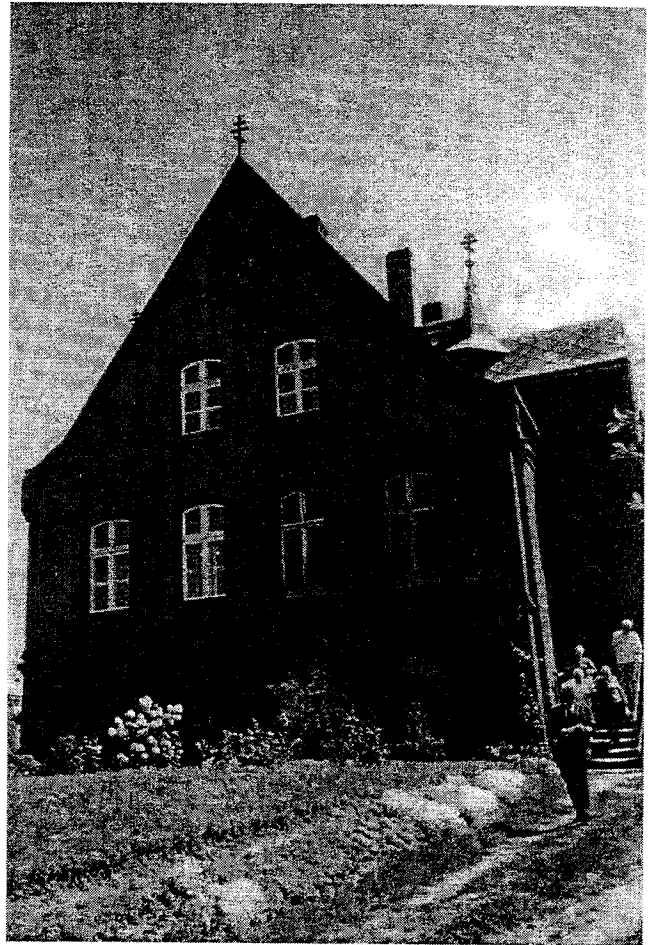
Ліпінська парафія налічує 35 сімей, майже всі родоводом з Фльоринки, що в Західній Лемківщині. Крім сіл Ліпіни і Стани до парафії належать сім'ї із Любенціна, Єзборної, Нової Солі... В Ліпінській школі релігії навчається 9 дітей, в Новій Солі навчання релігії ведеться в мешканнях парафіян, кожного року в іншій сім'ї.

На відміну від Кожухова тут інше убранство церкви (жаль, нема вишивок!); в церкві лавки для віруючих, як в костелі. Апостола читає молода жінка гарною українською мовою, не виходячи з лавки на церкву, як загалом прийнято. В малому виході з Євангелієм священник обходить всіх присутніх в церкві і дає цілувати Євангеліє.

Помагають священникові аж чотирох хлопчиків-кліриків. З такою також ходять клірики. І співи тут інші в мелодії ніж в Кожухові. Це, хиба, спричинене тим, що села в горах були від себе дуже віддалені через гірські верхи, що створювало якусь їх ізольованість від себе. Але в свою чергу, виробило в кожному селі і місті свою мелодіку, свої строї і вишивки, свою говірку, а часто і звичаї, що дало таке багатство нашої культури, в тому і церковної. Радісно і те, що церква переповнена людьми, а молоді і дітей більше ніж старших.

Сільським господарством мало хто тут займається, більшість працюють в різних установах, а то і на власний рахунок.

Защеміло серце, коли зайшла мова про українську пресу. Кажуть, що хтось один-двох передплачують "Наше Слово", хтось один "Над Бугом і Нарвою". Лишаю тут і в Кожухові кілька примірників "Нашого Слова" і "Нашої

Церква в Кожухові

Віри" (київської). Соромно самим перед собою, що так діється! Діти не вчать української мови (крім релігії), де ж наші випускники україністики? Що було б, коли б не було тут ЦЕРКВИ! Як довго вистоять люди із своєю ЦЕРКВОЮ? Чи не діється якийсь негаразд, що ці малі острівці наші серед чужої стихії(!) лишаються поза увагою нашою? А їх чейже так багато! Є над чим подумати і треба подумати!

Священик заповідає паломництво на гору Явір, що там далеко на Рідних Землях. Жаль, що не зможу поїхати з шими людьми, які вистояли наперекір всім лихам! Хвала Вам, дорогі і Вашим батькам! Так, їх зберегла віра, як ще довго, бо ж втрапи великі!? Серед чужої стихії, власне – стихійно. Я вистояти вже 50-ть років, то великий ЧИН!

червень, 1997 р.

Степан Семенюк

Антін Верба Лемківщина

Мої мандрівки в Лемковині
Мені ввижаються все сном.
І місяць сходить на Кичеру,
Гори ясніють за вікном.

Вино шумить все по черешнях,
По галявах в суниць чарках.
В корчах ожин блищать на сонці
Чорнії очі по ровах.

Якби для мене впливає
Із гори Явір свята водиця,
Якби в Чертіжне лемки вертали,
По ночі Антонич блукав у Новиці.

Я все в дорозі - то із Ганчови
Йду крізь Висову, Бліхнарку Peretiv.
За мною Дудра воза ладнає
Привезти лемкам нових поетів.
То знов Никифор-Дровняк натхнений
Малює дивні, чарівні каплиці,
Які поставив у своїй уяві
На гірських схилах рідної Криниці.
По роках довгих знайшлася країна
Така мені близька, як дитинства села.
Ночами чую співа "Лемковина",
Грає на "Ватрі" лемківська капела.
Я тут проводив щасливі години
І лікувавсь цілющою водою
То й так далекими шляхами
Все йде Лемківщина зі мною.

Рада поляків - виконавчий орган Конгресу поляків в Чеській Республіці, Союз лужицьких сербів "ДОМОВІНА" (ФРН) та Федераційна Унія Європейських Національних Меншин організували II-гі зустрічі слов'янських національних меншин

під назвою

Слов'янські національні меншини в Європі III-го тисячоліття,

що проходили 9-12 жовтня 1997 р. в Чеському Тешні (Cesky Tesin) - Чехія.

Головна тема зустрічі була: Ситуація слов'янських національних меншин в посткомуністичних державах.

Заміром організаторів було також зазнайомити учасників з польською національною меншиною в Чехії (Чеській Республіці) і представити меншинну політику тої держави.

Семинар проходив в "аулі" польської гімназії в Чеському Тешні і в околиці.

В п'ятницю 9.10.97 головну доповідь: "Проблема руськомовних слов'янських національних меншин в пострадянських республіках" виголосив др Віктор Ганкевич із Симферопольського Державного Університету в Кримській Автономній Республіці (Україна).

В перерві проходила пресова конференція.

Другу доповідь: "ФУСНМ - організація національних меншин в Європі" виголосив др Людвіг Еля, віцепрезидент

ФУСНМ і проходила дискусія над виголошеними доповідями.

Після обіду виголосили доповіді:

- "Поляки в Чеській Республіці" -Броніслав Валіцкі, 3-к голови Ради поляків,

- "Політика Чеської Республіки супроти національних меншин" виголосив інж.Вавжинец Фойцік, голова Ради поляків, депутат до Посольської Палати Парляменту Чеської республіки і проходила дискусія над доповідями.

В суботу 11.10.97 продовжували семінар. Мгр Францішка Хохоліа говорила про форми і перспективи співпраці меншин зі суспільством більшості в обсязі політичної репрезентації і продовжували дискусію над всіма виголошеними доповідями.

Учасники брали участь в культурних імпрезах на місці і в околиці.

В неділю 12.10.97 закінчили семінар. Об'єднання лемків репрезентував мгр Василь Шлянта (старший). (мк)

Політичний русинізм на Словаччині

Закарпаття під назвою "Підкарпатська Русь" було 10 вересня 1919 р. включено до Чехословаччини. Конституція Чехословаччини з 1920 р. правно затвердила назву "Підкарпатська Русь". Ця назва стала офіційною і вживання інших назв було заборонено. Назва ця походить з давніх часів. Ще в 1880 р. А.Добрянський послуговувався тою назвою. Так також писав о. О.Духнович. З утворенням 9.10.1938 р. першого автономного уряду Закарпаття, офіційно продовжувано називатися "Підкарпатською Русією". Ще в 1945 р. в Словаччині і Чехії в наукових установах територію Закарпаття називали "Закарпатська Русь".

Творцем і першим ідеологом політичного русинізму був і є проф.Пауль Роберт Магочі, колишній агент чехословацьких служб безпеки (Руде Краво ч.14 від 1992 р.). Він створив в 1978 році в США Карпато-русинський дослідницький центр. Почав організувати зустрічі під назвою "наукові конференції".

Перший симпозіум скликав 20 лютого 1989 р в Гонюлюлю на Гаваях. В березні 1990 р. в Словаччині ствоїли "Русинську оброду". Другу таку конференцію скликали 21-26 серпня 1990 р. в Геррогейт (Англія). Третя проходила в Кракові 20 березня 1991 р. Четверту організували 25.3.1991 р. в Межилабірцях (Словаччина), де Магочі домагався вже створити окремий, "карпаторуський" народ з чотирма національними мовами.

Була ця імпреза явно спрямована проти українського народу і названо її "Першим світовим конгресом русинів". Другий світовий конгрес русинів проходив 22-23 травня 1993 р. в Криниці. Дальші подібні стрічі організували в Пряшеві, Празі, Братиславі, Ужгороді. На всіх тих конференціях Магочі зачитував свій лист "Хто такі русини". В 1995 р. він видав брошурку "Карпатські русини", де подає, що замешкують вони в державх: Україні - 650 тисяч, Словаччині - 130 тисяч, Польщі - 60 тисяч, Югославії - 25 тисяч, Румунії - 20 тисяч, Чехії - 12 тисяч, Хорватії - 5 тисяч, Угорщині - 3 тисячі, Австралії - 2.5 тисячі в США - 620 тисяч.

Разом 1.547.500 чоловік. В цій брошурі автор конче хоче згаданих русинів-

українців відривати від українського народу і назвати їх "карпаторусами".

Скоро знайшлися ініціатори теорії Магочі. Русинська оброда розбила русинів-українців. Після першого конгресу в Міжлабірцях 1991 р. відбувся перепис населення в Словаччині. Русинами записалися 17.000 а українцями 14.000, а всіх разом стало наполовину менше, як було їх до Конгресу, коли всіх називали русинами - українцями.

В 1994 р з Закарпаття до Братислави приїхав Іван Туряниця, котрий оголосив себе прем'єром тимчасового уряду Підкарпатської Русі ("Временное правительсво Подкарпатской Руси"). Подано до відома, що той уряд має ще двох міністрів: культури й економіки - Юлія Думнич та закордонних справ - Тібора Ондіка. Не уявлено дальших членів того уряду, бо мав це бути уряд тимчасовий - підпільний "Общества подкарпатских русинов". Нароблено багато галасу в сусідних із Закарпаттям державах, паложено Україну і українців.

Теперішні антиукраїнські політики в Словаччині, Чехії, Польщі, Росії, Угорщині, США, Канаді ігнорують реалії етнічної історії і сучасної політичної ситуації, продовжують називати Закарпаття "Русинія" а її мешканців називають "четвертим слов'янським народом - карпаторуським".

"Русинська оброда" почала всякими способами старатися відбирати від Ради Союзу русинів-українців важніші установи. Так і сталося. Український народний театр замінили на театр імени О.Духновича. Подібно сталося з Піддуклянським українським ансамблем пісні і танцю. Стреміли також поділити конче Музей русинсько-української культури в Свиднику на дві частини: русинську і українську.

Щоб пояснити цю справу проф. Микола Мушинка написав брошурку словацькою мовою: "Русини-українці є одною національністю". Брошурка вийшла друком як додаток "Нового Життя" ч.31-32 за 1997 рік

Пропонуємо нашим читачам післяслово до тої брошурки, написане по-українськи.

П. Шафран

Презераме стари фотографії...

Правдоподібно родина Підберезняків з Ясюнки (Ясельщина) перед II-гом світовом війном (?)

Хор зі села Монастирець недалеко церкви в Ліську. В середині дяк Петро Маркович, брат застріленого в Новій Веси Юліяна. В хорі також дружина о. Гайдукевича

Йорданське водосвяття на річці Камениці в Новій Веси 1942 р.

...і стари документи...

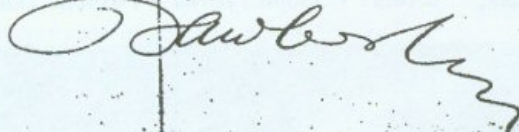
№ 12384

Do
Andryja Szkirpana
w Wapiennem

Podanie wniesione bezpośrednio do Komendy 20 pułku piechoty o wyłączenie syna Jana z Wojska zwróciła mi komenda uzupełniająca tegoż pułku do właściwego zarządzenia dla braku kompetencji. - Wskutek tego wzywam Was, byście celem wyłączenia syna Jana Szkirpana z wojska ze względów rodzinnych, wniesli do tutejszego c.k. Starostwa należycie ostemplowane nowe podanie, zaopatrzone arkuszem wyjaśnień rodzinnych, arkuszem gruntowym, książką podatkową i świadectwem wystawionem przez 2 członków gminy mających synów w czynnej służbie wojskowej którzy nie starają się ani o czasowe uwolnienie swych synów ani o stałe urlopowanie swych synów a podpisane przez naczelnika gminy, poczem dopiero urzędowe sprawdzenie okoliczności w podaniu przytoczonych, w szczególności stosunków rodzinnych majątkowych i gospodarczych zarządzanem zostanie.

Gorlice dnia 22 stycznia 1889

c.k. Starosta

Do Andryja Szkirpana

w Wapiennem

Podanie wniesione bezpośrednio do Komendy 20 pułku piechoty o wyłączenie syna Jana z Wojska zwróciła mi komenda uzupełniająca tegoż pułku do właściwego zarządzenia dla braku kompetencji. - Wskutek tego wzywam Was, byście celem wyłączenia syna Jana

Szkirpana z wojska ze względów rodzinnych wniesli do tutejszego c.k. Starostwa należycie ostemplowane nowe podanie zaopatrzone arkuszem wyjaśnień rodzinnych, arkuszem gruntowym, książką podatkową i świadectwem wystawionem przez 2 członków gminy mających synów w czynnej służbie wojskowej którzy nie starają się ani o czasowe uwolnienie swych synów ani o stałe urlopowanie swych synów a podpisane przez naczelnika gminy, poczem dopiero urzędowe sprawdzenie okoliczności w podaniu przytoczonych, w szczególności stosunków rodzinnych majątkowych i gospodarczych zarządzanem zostanie.

Gorlice dnia 22 stycznia 1889

c.k. Starosta

(podpis nieczytelny)

Лемківська хроніка

28.8 97- засідання Президії ГУ ОЛ в Ганчові. Обговорювали біжучі справи ОЛ та підготовку до III-го з'їзду ОЛ. Постановили зголосити фільм "Мазярське село Лося" до конкурсу.

4.9.97 - проходили звітно-виборчі збори гуртка ОЛ в Регетові. Гурток має 20 членів, голова гуртка Петро Пупчик і його вибрали делегатом на з'їзд.

7.9.97 - збори гуртка в Хелмі (Лігниччина), В гуртку 15 членів, голова Володимир Шафран, він же делегатом на з'їзд.

9.9.97 - збори гуртка в Волові, гурток нараховує 16 членів, голова і делегат Миколай Єдинак.

11.9.97 - В Консуляті США в Кракові проходила прощальна зустріч з амбасадором Миколаєм Реєм. Участь взяли запрошені представники ОЛ. - голова В.Шлянта і заступник

С. Гладик.

11-12.9.97 проходив в Криниці економічний форум: "Польща - Схід". Політики України відвідали могилу Никифора Дровняка, православну і грекокатолицьку церкви в Криниці та церкви використовувані римокатоликами в Злоцькім, Милику, Андріївці, Жерестові і Верховні.

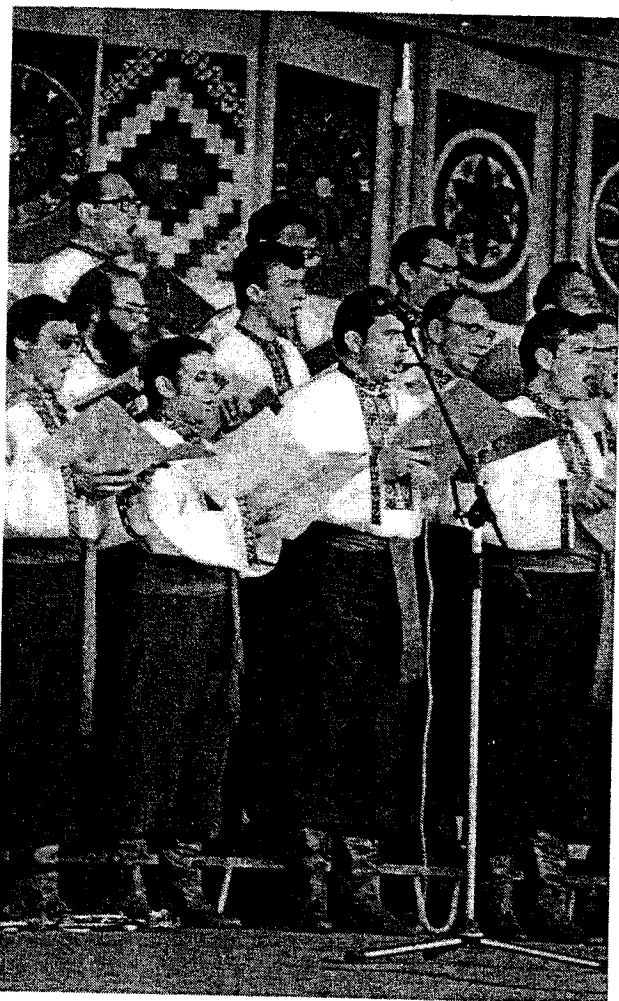
13.9.97 - Збори гуртка (7 членів) в Конечній, голова і делегат Іван Ксенич.

14.9.97 - збори гуртка в Гладисові, гурток має 20 членів, голова Марія Семаницька, делегати: Марія Семаницька і Іван Михалюк

- збори гуртка в Кункові, голова Іван Барна, делегати: Іван Клапик і Іван Гладик, гурток має 20 членів.

- Збори гуртка в Новиці, голова Андрій Карляк, гурток нараховує 16 членів, делегати: Андрій Карляк і Роман Тилявський.

- Збори гуртка в Лося. Голова Дарій Губяк, гурток має 62

25-ліття Хору "Журавлі" - Фрагмент хору на одному з концертів

членів, делегати: Василь Шлянта, Стефан Клапик, Дарій Губяк, Романа Фелікс і Йосиф Войтович.

- Збори гуртка в Зеленій Горі, гурток числить 49 членів, голова Андрій Підлипчак, делегати: Андрій Підлипчак, Андрій Ксеніч і Андрій Стависький.

- Збори гуртка ОЛ в Полянх, голова Болеслав Баволяк, гурток нараховує 5 членів, делегат Стефан Гавчик.

- Збори гуртка в Білянці (11 членів), голова і делегат Стефан Гладик.

21.9.97 - Празник Різдва Пресвятої Богородиці в Білім Борі (Кошалінщина), На прощу ("одпуст") поїхали автобусом вірні з Мендзижеча, Сквезини, Гожова і Стшельц Краенських.

21.9.97 - Збори гуртка в Яслі (8 членів) голова Ярослав Фуджак, делегат Іван Фуджак.

23.9.97 - Збори гуртка в Новім Санчі, гурток має 16 членів, голова Марко Гіба, делегати Ярослава Салей і Володимир Юрць.

27.9.97 - При грекокатолицькій церкві в Криниці поставили андріївський хрест в пам'ять 50-ліття акції "Вісла". Чину посвячення доконали о. митрат С. Дзюбина, парох і декан о. Мирон Михайлишин та отці з України і

Словачини.

- В Боднарці зорганізували гурток ОЛ. Записалися 25 осіб, головою обрано Романа Клемаша, секретаром Лідію Козак, скарбником Анну Клапач і членом правління Миколаю Клапача. Ревізійна Комісія: Олена Юшак, голова, Марія Клапач і Ольга Клапач - члени. Делегати на з'їзд: Олена Юшак і Роман Клемаш.

- Збори гуртка в Горлицях (20 членів), голова Олександр Маслей, делегати: Олександр Маслей, Андрій Сокач, Богдан Салей.

28.9.97 - Збори гуртка в Гожові Велькопольському (9 членів), голова і делегат на з'їзд Михайло Ковальський.

- Збори гуртка в Висові, до гуртка належить 17 членів, голова Мелянія Федоршак, делегати на з'їзд Стефан Семик і Василь Кунцік.

- Збори гуртка в Ждині, гурток має 31 членів, голова Петро Чухта, делегати: Петро Чухта, Стефан Дзямба, Петро Васуля.

29.9.97 - проходило 39-е засідання Президії ГУ ОЛ в Ганчові. Обговорювали біжучі організаційні справи і хід звітно-виборчої кампанії ОЛ.

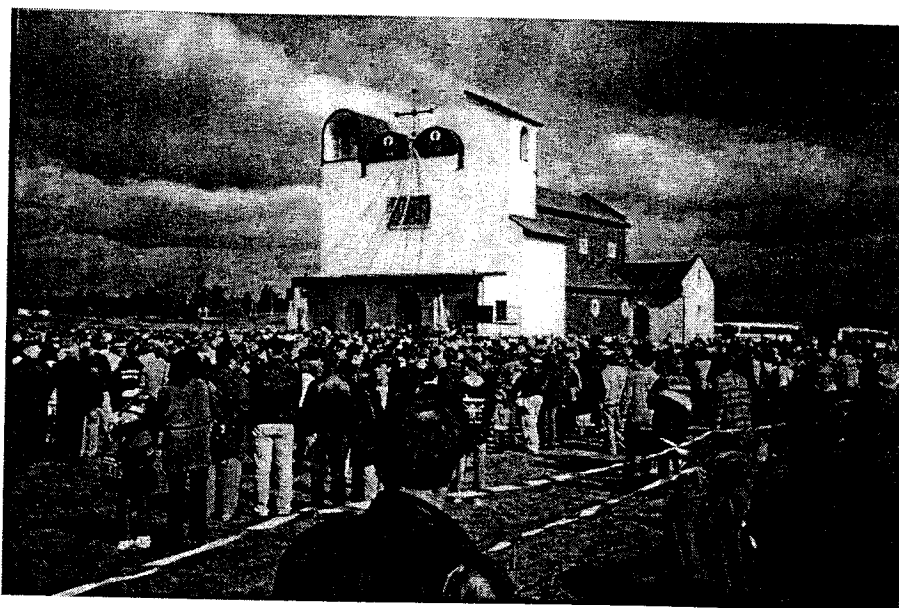
3.10.97 - Видавництво наукове і педагогічне для шкіл національних меншин організувало стрічу з представниками українських шкіл і пунктів навчання української мови. Од Об'єднання лемків брала участь Анна Дубець, вчителька з Ганчови. Є можливість отримати видані в Польщі посібники, порадики і читанки та буквар для учнів, котри вчать української мови в початкових школах. Замовлення має підтвердити Кураторія Освіти і Виховання.

5.10.97 - Організували гурток Об'єднання лемків в Криниці. Нараховує він 61 членів. Голова Василь Шост, з-к Володимир Макух, секретар Богдан Святківський, скарбник Петро Цюк, член управи Яків Стависький. Ревізійна комісія: Богдан Цюк голова, Ілярій Яворський секретар, Йосиф Обшарський член. Делегати на з'їзд: Ілярій Яворський, Володимир Макух, Анна Святківська, Богдан Климовський, Богдан Святківський.

- Збори гуртка ОЛ в Волівці (має 10 членів), голова Михайло Гутиряк, делегат на з'їзд Михайло Туз.

- Збори гуртка в Ганчові, (нараховує 38 членів), голова Стефан Лукачин. Делегати на з'їзд: Анна Дубець, Стефан Лукачин і Петро Шафран.

6.10.97 - Збори гуртка в Розділю (нараховує 16 членів),

Білий Бір На віпусті при церкві

голова Мирослав Галік, він же делегат на з'їзд.

7.10.97 - З Ельжбетом Яворовіч у Варшаві в справі награння фільму: "СПРАВА ДЛЯ РЕПОРТЕРА" про лемківські проблеми спіткалися Василь Шлянта, Стефан Гладик, Олександр Маслей.

- Керівництва ОУП і ОЛ стрінулися в Варшаві на робочій стрічі. Прийняли план міжорганізаційної співпраці.

- з-к голови Стефан Гладик провів розмову в Міністерстві Рільництва в Департаменті земельних справ. Дискутували про можливості повернення лісів і землі декотрим лемківським газдам, замешкалим на Лемківщині.

9-12.10.97 В Чеському Тешині (Цешині

- Чеська Республіка) проходили II-гі зустрічі - семінар - слов'янських національних меншин під назвою "Слов'янські національні меншини в Європі III-го тисячоліття". Від ОЛ взяв участь мгр Василь Шлянта (старший).

10.10.97 - Збори гуртка (10 членів) в Устю. Голова і делегат на зїзд Анна Палюх.

- Збори гуртка в Вільхівцях, голова гуртка Миколай Габло, делегат на з'їзд Михайло Туз.

- Збори гуртка в Квятоні (6 членів). Голова і делегат на з'їзд Дмитро Ридзанич.

11.10.97 - В Лігницькі святкували ювілей 40-ліття IV- го Загальноосвітнього Ліцею. Школу закінчили сотки випускників, в цьому багато дітей,внуків і правнуків переселенців вигнаних перед 50-ма роками з Лемківщини.

12.10.97 - Збори гуртка (12 членів) в Шпротаві. Голова гуртка Іван Трохановський, делегат на з'їзд Іван Гаврильчак.

- Збори гуртка у Вроцлаві (56 членів), голова - проф.Ростислав Жерелик. Делегати на з'їзд Ростислав Жерелик і Василь Шост.

- Збори гуртка в Маластові, (31 членів) голова Андрій Клемаш, делегати на з'їзд: Андрій Клемаш, Стефан Кулик і Анна Гойсак.

14.10.97 - Правила празничні богослужіння в церквах св.Покрови в: Ганчові, на горі Явір, Ждині, Білянці, Боднарці і Рихвалді. В Білянці на церкві вставили і посвятили пропам'ятну, двомовну таблицю з написом: "Вигнанням з Лемківщини в 50- річницю акції "Вісла" 1947-1997".

15.10.97 - проходило останнє, 40-е в II-ій каденції засідання Президії ГУ ОЛ. Прийняли остаточні рішення в справах III-го З'їзду Об'єднання лемків у Польщі.

16.10.97 - Секретар Петро Шафран провів в Свиднику на Словаччині розмову з працівниками Українського Музею. Обговорено взаємну співпрацю. Запрошено представників Музею і Ради СРУС на III-ий з'їзд ОЛ до Горлиць.

18.10.97 - В Горлицях проходив III-й З'їзд Об'єднання лемків у Польщі. Головом обрали Олександра Маслея, з-ками: Стефана Гладика і Андрія Сокача, секретаром Анну Дубець, скарбником Стефана Клапика а членами Президії ГУ ОЛ: Богдана Салея і Петра Чухту.

23.10.97 - в Горлицях друга судово розправа за привернення НИКИФОРОВИ його правового імена і прізвища - Епіфаній Дровняк, згідно з метриком народження. Перша розправа проходила 16.6.1997. Другу розправу тіж одрочили на внесок керівництва Регіонального Музею в Новому Санци.

29.10.97 - В Пряшеві проходила зустріч керівництва Ради Союзу русинів-українців Словаччини з представниками Об'єднання лемків Польщі: Олександром Маслеем, головою ОЛ та членами ГУ ОЛ Богданом Салеєм, Петром Чухтом і Петром Шафраном. Обговорювали угоду про дальшу міжорганізаційну співпрацю. Угоду мають підписати 9-го грудня 1997 р.в Бардієві в часі "Маковицької Струни". По нараді проходив в Пряшівськїм театрі Вечір пам'яті українського поета з Лемківщини Богдана Ігоря Антонича.

40- ліття Лігницького ліцею - представники абсольтентів 4-х десятиліть

В артистичній програмі виступили студенти Ужгородського училища культури і представили літературно-музичну композицію "Велика гармонія".

31.10.97 - В церквах св.Луки в Кункові і Ліщинах святкували празник. Празничні богослужіння возглавляв архієпископ Кир Адам, православний ординарій Перемисько-Новосанчівської Єпархії. В часі торжеств посвятили вставлені на церквах пропам'ятні таблиці: "Вигнанням з Лемківщини в 50-ту річницю акції "Вісла" 1947-1997".

3.11.97 - Проходили празники-кермеші в церквах св.Параскевії в Квятоні, Устю, Пантній і Новиці. В церквах правила празничні богослужіння.

8.11.97 - В селі Височани (Східна Лемківщина) посвятили греко-католицьку каплицю св.Параскевії. Урочисті богослужіння правила отці: архієпископ Кир Іван Мартиняк, грекокатолицький митрополит, декан митрат Іван Піпка, Юліян Кравецький, Василь Стойка, Богдан Степан, Іван Мар'як і місцевий римокатолицький парох. Каплицю -церковцю поставили на цвинтарі, де перед виселенням стояла церква, яку спалено.

- В Снітниці в грекокатолицькій церкві св. Димтрія святкували празник-кермеш. Празничні богослужіння правила отці: декан Мирон Михайлишин і Павло Сивець. Участь брали вірні Снітниці і околичних місцевостей.

- В Зеленій Горі проходила наукова конференція присвячена 50-літтю акції "Вісла". З доповідями виступали: др Ярослав Мокляк і др Стефан Дудра. Участь брав також амбасадор України в Польщі Петро Сардачук.

9.11.97 - В Варшаві святкували 25-річчя чоловічого хору "ЖУРАВЛІ". Од ОЛ брав участь колишній член хору голова ОЛ Олександр Маслей.

- В Сніни (Словаччина) в Будинку культури Союз русинів-українців організував VII-ий Фестиваль духовної пісні.

13-16.11.97 В Братиславі (Словаччина) проходили наради

Європейського Конгресу Українців. Брала участь представники КУ зі Словаччини, України, Польщі, Румунії, Угорщини, Чехії, Німеччини, Бельгії, Англії, Франції, Голандії. З Польщі представляли: ОУП - Юрій Рейт, ОЛ - Олександр Маслей, ПЛАСТ - Петро Тима. Головом ЄКУ обрали Левка Довговича (Словаччина), заступником Юрія Рейта (Польща).

14.11.97 - Празничні богослужіння в церкві св.св. Косми і Дам'яна в Бортнім правили православні священники з архієпископом Адамом а в Бліхнарці о.декан Володимир Канюк.

21.11.97 - Кермешови богослужіння в церквах св.Михайла правили в Прислопі і Висові.

В Смереківці в церкві св.Михайла в тім році не правили празничних Богослужень, бо римокатолицький парох не погодився пустити до церкви грекокатоликів.

22.11.97 - В Ганчові в початковій школі ОЛ організувало зустріч вчителів української мови. Обговорювали проблеми підручників та запізнавали вчителів Новосанцівського воевідства з методами навчання української мови.

23.11.97 - В Гожові Велькопольському проходили "V-те Спотканя з Культуром Лемковском". Виступали: Агнешка Коробчак з Вроцлава, діточий ансамбль ОУП в Валчі

"Веселка", група Йоанна і Ян Словінські зі Закопаного з Валентином Дубровським з Києва, лемківський ансамбль, Студенка" з Калуша (Україна). В театрі, де проходили "Спотканя", експонувалася (за задумом Мирослава Пецуха з Гожівського Музею) виставка понад 20-ти старих знімків, - декотрі ще з I-ої світової війни - частина з них публікувалася у нашій "Ватрі".

27.11.97 - в Горлицях проходила третя судова розправа в Рейоновому Суді о привернення *Никифорови* прізвища "Дровняк", котрому Суд в Мушині в 1962 році надав прізвище "Криницкі".

Розправу одрочили. Збігнев Волянін - кустош Окружнovo Музею в Новому Саниі представив ріжни видумани легенди про маляра, штоби заперечити правдивим записам метрикальним *Никифора*.

30.11.97 - в грекокатолицькій церкві в Гожові Велькопольському посвятили пропамятну двомовну таблицю: "Вигнанім з Лемківщини в 50 річницю акції "Вісла 1947- 1997".

(пш і мк)

Микола Мушинка

Русини-українці є однією національністю

Словацький щомісячник "OS - Forum obcianskej spolocnosti" ("Форум громадського суспільства") в рубриці "Русини - загрожена національність" опублікував шість антиукраїнських статей, в яких автори (Ш. Ладижинський, М. Сисак, Я. Горжець, О. Дулеба, П. Магочі та Об'єднання інтелігенції русинів Словаччини) звинувачують уряд України, що ніби він ліквідує русинів на своїй території, а українські націоналісти в інших країнах, головним чином у Словаччині допомагають йому в цьому. М.Сисак без найменших фактів твердить, що ніби Україна хоче приєднати до своєї держави територію Словаччини, заселену русинами: "Хочуть нас присвоїти так, як це зробили в 1944 р. з русинами Підкарпатської Русі і Буковини, залучити нас до України". Статі виходять з тези, що закарпатські русини є окремим народом, який в сучасності нараховує 1.547.500 душ. До 50-их років русини у Словаччині ніби мали свої школи, установи, літературну мову та культуру. Екстремні українські націоналісти за допомогою компартії все те ніби зліквідували і, захоплюючи вигідні посади в політичному і громадському житті, проти волі напроду перетворили русинів на українців. 40-річний період "українізації" автори вважають найбільшою трагедією і катастрофою. Якщо Україна хоче "вступити в Європу" - кажуть вони - повинна визнати русинів окремим народом, затвердити "тимчасовий уряд Підкарпатської Русі" та надати автономію.

Петро Львович

На День Жінки

З каміння викута вона
перетривала вона всі походи, урагани
Скифська Баба на степу,
праісторичний знак пошани.

В Путивлі рано на валу
ридання Ярославни чули
і дівці-бранці Богуславці
на кобзах грали
свої думи,

і сльози бачили вони,
коли йшли в похід опівночі
і на останню дорогу
хустиною
прикривали очі.

Семен Возняк

Більцарева

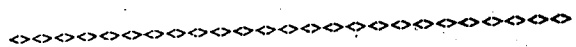
Мое село... Не знаю, як почати
Про тебе пісню зболену й сумну,
Де народився я, де рідна мати
Злягла ще молодію в труну.

Четвірко нас в напівсирітській хаті
Лишилося... Чи доленьку кляню?
Ще сльози нам не висохли, як клятї
Кати нас вигнали на чужину.

О Більцарево... Явір і Зелярка...
З легенди ви, як і ріка Більцарка...
Тут "Білий Цар з Русі" у давнину

Нам рибку, кажуть, золоту плекав...
І я малим хлоп'ям одну спіймав,
Пробач мені провину цю одну.

ПОСОЛЬСТВО УКРАЇНИ В РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩІ

Голові Головної Управи ОЛ
пану Василю Млянті

Делегатам III З'їзду
Об'єднання Лемків

Горлиці, 18 жовтня 1997 р.

Від себе особисто і від усього колективу Посольства України в Республіці Польща сердечно вітаю делегатів III З'їзду Об'єднання Лемків, а через них усіх лемків у Польщі, як і тих, що живуть на своїй етнічній Батьківщині, так і розсіяних внаслідок злочинної акції "Вісла" по далеких чужинах.

Ми розцінюємо діяльність Об'єднання Лемків як продовження славних традицій давніх лемківських організацій, як протидію спробам насильницької асиміляції українців та відриву лемків від великого українського народу. Своєю діяльністю Ви підтримуєте дух корінних лемківців лемківського Бескиду, постійно нагадуєте їм, чії вони діти і внуки, єднаєте їх з єдинокровними братами в Україні та в інших країнах, в тому числі й за синім океаном, де живуть наші брати-українці.

Довгі століття волелюбний український народ вів самовіддану боротьбу за своє національне визволення. Настав нарішті час, коли ці змагання досягли мети - Україна стала незалежною державою. Докорінно змінюються українсько-польські відносини, які наші дві демократичні держави будують на засадах добросусідського співробітництва. Змінилося на краще становище українців у Польщі, вільно залучала українська, в тому числі й лемківська, пісня, невмируща, як душа народу, відновлюються зруйновані й будуються нові церкви, нащадки жертв акції "Вісла" мають можливість вивчати в школі рідну мову, все помітнішою та активнішою стає участь українців у політичному, громадському, культурному й науковому житті країни.

Від імені великого, вільного українського народу, як в Україні, так і поза її межами, Посольство незалежної України в Республіці Польщі складає всім членам лемківських організацій у Польщі низький, доземний уклін, переказує слова глибокої пошани і щиро бажає великих успіхів в усіх ділянках громадського життя, а кожному зокрема міцного здоров'я, повного особистого щастя, сповнення всіх мрій і надій.

Глибоко віримо, що прославлена своїми талантами Лемковина вноситиме, як і раніше, великий вклад у скарбницю української національної культури й науки, збагачуватиме духовно весь український народ.

Щастя Вам, Боже, на многії літа!

Петро Сардачук

Надзвичайний і Повноважний
Посол України в РП

Варшава, 18 жовтня 1997 року

ПОСМЕРТНА ЗГАДКА

7. листопада 1997 року помер Петро Смереканич, колишній засновник і головний редактор "НАШОГО ЛЕМКА", видаваного у Львові від 1934 року до війни. "Наш лемко" пропагував діяння читальні "ПРОСВІТА" і пояснював москофільську і русофільську політику ведену "Лемко-Союзом". Покійний народився 20. серпня 1909 р. в Свіржові Руський, яселського повіту на Лемківщині. Після закінчення початкової школи у Змігороді навчався в вчительській семінарії у Самборі. В Берліні закінчив Український науковий інститут в 1939 р. В Києві завершив Київський педагогічний інститут іноземних мов.

Працював вчителем в Горлицях і Кункові. Був викладачем англійської мови в середніх школах. Написав "Першу лемківську читанку" та методичну працю про підручники іноземних мов.

Друкувався в "Новому часі", "Народній справі", "Нашому слові", "Дзвонах Лемківщини", "Ватрі" і "Лемківському календарі". Часто вживав псевдоніму - "Тригорій Мариндя".

Поховано Його в Брюховичах під Львовом. Нехай львівська земля буде Покійному легкою а Лемківщина не забуде Його ніколи, як одного з найкращих її Синів.

Редакція "ВАТРИ"

Головна Управа
Об'єднання лемків у Польщі

Сердечна подяка

Наші дорогі Друзі
Іван Щерба, Ганна Стефчишин, Осип Величко,
Микола Мишко, Володимир Масляк, Михайло
Желем!

Подяка Милі Друзі для Вас,
За щирі згадку про нас,
На сорокові наші роковини
В 19-тій "Ватрі" - теплий, єдиний.

Дякуємо за пам'ять-вітання
Складені в вірш слова,
Пливучі просто к нам
З Вашого ніжного серця.
Хоч поміж нами стоїть кордон,
Все ж таки ми є один народ,
А наші серця б'ють водно.

Щире Спасибі Вам
Текля і Петро Шафрани

Листи до Редакції

Вельмишановна Редакціє!

В 17-18 номерах журналу "Ватра" за 97 р. з неабияким інтересом прочитав я цікаву статтю "Kiedy rozproczęła się i kiedy zakończy się akcja "Wisła" в якій п. Zygmunt Lwowski зробив короткий екскурс в історію польсько-українських відносин в минулому. Не буду цитувати, чи переповідати всіх фраз тої гіркої правди з написаного, яку творили тогочасні польські окупаційні кола на українських землях з корінним населенням, бо як сам автор каже: "...Chcą aby na Rusi nie było Rusinów...". А такий окупант-шовініст як Dunin Borkowski навіть проголосив таке гасло: "...Nie ma Rusi, jest tylko Polska i Rosja...". І чи не тому в 1667 р. польські колоністи разом з російськими, без згоди на те України, за Андрусівським перемир'ям (угодою) поділили між собою її землі.

Ось що з цього приводу писав цареві гетьман Петро Дорошенко: "...Хмельницький добровільно стольний свяятий Київ віддав (мається на увазі Москві - Ю.М.) і Білу Русь і всю Литву і в Львів і в Люблін царських ратних людей увів і до самого свого відходу вірою робив царській величності...". У віддачу на те росіяни "...поставили прямо на погибель нашу, на частини нас розібрати, домовилися, що обидва монархи будуть нас приборкувати... Ви звикли мати нас за безумну скотину, самі без нас усовітували, які міста вам дісталися собі, які вступити, тоді як ці міста дісталися вам не вашою силою, а Божою поміччю і нашою кривавою мужністю" (цитоване взятє зі статті Юрія Мушкетика "Петро Дорошенко" в газеті "Літературна Україна" № 10 від 7 березня 1991 р.).

Ото ж поневолювачі в Україні по-звірськи знущалися над хліборобами, ремісниками і іншими групами простого люду, доводили їх до розпачу, до соціальних вибухів.

Знаємо, що навіть худоба в час коли збиткуються над нею, може копнути. Тому народ повставав, гнав агресорів і їх прислужників з загарбаних земель. А звірі в людській подобі тікаючи до власної держави несли у собі ненависть, яку самі до себе створили. І вже вдома у своїй країні обріхуючи підлеглий їм народ, малювали його повстанців бандитами-різунами, щоб в широких колах польського народу створити неприязнь до сусідів-українців.

Однак з допомогою Бога і по його велінню народжувалися і народжуються поляки такі як Zygmunt Lwowski,

що прекрасно знають історію народів і весь ланцюг стосунків між ними, як негативних, так і позитивних. А це завжди дозволяє не тільки передовим людям суспільства зробити реальний висноок і врешті переконатися, які керівні особи держави були винуватцями тих, чи інших конфліктів у відносинах між народами. І нарешті бути хоробрим, розказати правду про своїх керівних діячів, що відповідали за стан відносин..., означає бути справедливим, поширювати прихильність до людей різних національностей і заохочувати їх до мирного співжиття на нашій планеті.

То сердечно дякую великому польському патріоту Zygmuntowi Lwowskiemu за справедливе висвітлення фактів у польсько-українських відносинах на довгому відрізьку часу минувшини. Це pomoже виробляти дружню атмосферу для життя наших суспільств, бо кожен поляк знатиме, хто був творцем недружелюбності між нами.

Дай Всевишній такого розуміння як автору статті усім полякам і полькам, бо від такого сумлінного підходу до

історичного минулого людська свідомість поповниться лишень братською взаємоповагою і дружелюб'ям. І буде розквітати кожна держава, так і Польща доки сятиме сонце нашій планеті.

З пошаною І.Головчак

Варшава 15.IX.1997

Шановний Пане Редакторе!

Посилаю Вам вірш "Лемківщина". Якщо він Вам сподобається - надрукуйте. Гонорару не нараховуйте, але як надішлете примірник "Ватри", в якому був би мій вірш, буду вдячний. Бажаю Вам успіхів.

з пошаною

Антін Середницький

П.С.Міг би я Вам надіслати інформацію про Центрм Праси Словянської у Варшаві, де продають і Вашу "Ватру".

Ватервліет, 16 листопада 97

Дорогий приятелю Михайле і Твоя Родино!

Щиро поздоровляю і дякую за "Ватру" і коротенький листок. Думав скоро відписати - але не вийшло. Прийшла пізня осінь, а з нею якась стареча оспалість, котрої тяжко позбутись і мабуть так вже позістане. Щораз менше життєвої енергії а старість щораз більше давить до землі. Приходять листи від родини-друзів, котри пригадують потребу спілкування з людьми, а ти почуваш себе спутаний осіню життя. Так приятелю Михайле оправдую своє придовге мовчання.

По кількадедній сніговій погоді сьогодні в моє вікно знов заглянуло сонце і внесло промінчик надії, що жити мимо всього таки варто - поки Бог дозволить. Відганяю від себе ностальгію за минулим і беру перо. Чи вдасться написати щось путнього - чи той лист не перейде мою "цензуру" і як багато інших моїх "творів" знайдеться в коші?

Хотілося б, Друже, поговорити з Тобою довго, так натурально, але нажаль такої нагоди ми майже в житті не мали. А так багато дечого діється в нашій лемківській громаді - що хоч би який великий лист написав - голоду не заспокоїш.

Зачну від моєї поїздки до Польщі. Ото ж в минуле літо, за місяць, був я в "своім" Тшмелю і трохи поїздив по Карконошах-Судетах. Жив я довгі роки близько тих прекрасних гір, але якось не мав я нагоди їх побачити. Гори, які би не були, все мене захоплюють. Рідні Карпати тим разом я не відвідав, бо і здоровля не дозволило і досить я вже їх оплакав так, що не хотів більше ранили зболілу душу.

При нагоді був я на "Ватрі" в Михалові. То близько і трудно було не піддатися покусі побачити ту імпрезу на чужині, стрінити так своїх однодумців, як рівно ж і тих, котри від мене сторонят.

По приїзді до Америки написав я досить обширний "репортаж" моїх спостережень з "Ватри" на чужині і маю налію, що незадовго прочитаєш то на "Лемківській Сторінці". Старався я писати так, щоби зменшити різницю наших поглядів і думаю, що і Ти, Друже, погодишся зі мною. Хотілося б повернути нашу колишню уескатівську єдність, але то мабуть неможливе при такій ідеології, котру посадили наші спільні вороги. Одного я певний, Друже Михайле, що теорія відрубности лемків від українського народу - немає найменшого покриття і чи скорше, чи пізніше відійде в забуття, як відійшло москвофільство з його "Туянками" і іншими лже-пророками.

Вашу "Ватру" все радо витаю в своїй хижі і прошу

дальше не забувати мою адресу. Дуже мені було приємно прочитати поему п.Івана Головачака, котрий присвятив мені акурат в моє

75-ліття. Як видно з його початкових слів, він не знав, що мені в тім році 18 лютого виповнилось 75 років. Як видно з його поезії - Він любить мою прозу і хотілось бисказати, що я не менше люблю його чудову поезію, котру можна прочитати в ріжних наших періодиках. Жаль ріже душу, чого доля вигнала нас з рідного гнізда, а ми могли "стрічатись на одпустах в Криниці, в Висові...". Осталась поезія і проза, котри минаються на Атлантиці...

А тепер, Дорогий Друже, кілька слів про нашого цікавого лемка Івана Летиту з Вікови. Пишу "з Вікови", бо він там родився і жив до 1943 р. А то його теперішня адреса:(...) Мабуть то воевідство (...), хоч сам точно не знаю. Відвідав він мене в Тшмелю, як рівнож стрінулися ми на "Ватрі" в Михалові. Цікавий він тим, що багато дечого пережив, хоч не дуже любить говорити про себе. Привик до мовчання, бо як було хвалитись тим за комуни, що був (...).

Мене найбільше інтересував тим, що ми оба пережили в "баудінсті" і його музика як і спів.

Подарував він мені свій "тейп", де то наравду варто його послухати. Для Тебе, Друже, як для редактора "Ватри" - його оповідання можуть мати значну вартість.

В нас в тім році винятково пришла вчасна зима. 14-го листопада впає перший досить великий сніг, хоч мороз ніякий і ледве переступив "О". Але сніг лежить і заповідають дальші опади.. В тій околиці, де я проживаю, є багато наших людей, лемків і взагалі українців, котри як одна родина живуть в національній згоді. Першого листопада, в нашім українським Клубі відсвяткували ми скорботний ювілей 50-ліття акції "Вісла". Співали ми невеликим хором: "Тяжко жити на чужині", "Гори наші", "У горах Карпатах" і "Де синії гори". Читав на той день і я своє слово, котре спеціально приготував. Публіки було около 150 осіб.

Отак то, Друже Михайле, живеться на чужині і все скучно не тільки за Лемківщином, але і за

"поцтивом старом Європом". Бувайте здорові!

Семан і Євгенія з Родином

ІНСТИТУТ ДОСЛІДЖЕНЬ ДІАСПОРИ
INSTITUTE OF RESEARCH OF THE DIASPORA

Україна, 252034, м. Київ, а/с 507

Тел.: (38 044) 244-2911; факс: (38 044) 513-7132

E-mail: idd@gu.kiev.ua

№ 33-4

26 вересня 1997 р.

Редакція
часопису "Ватра"

Високоповажани панове,

нещодавно вийшов з друку найповніший з-поміж усіх, що видавались не лише в Україні, інформаційний каталог "Зарубіжне українство", який, до слова, отримали делегати другого Всесвітнього форуму українців. Очевидно, значна частина матеріалів каталогу потребує уточнення, як також сам каталог доповнення. Саме тому звертаємося до Вас із проханям про подання у "Ватрі" анкети, на запитання якої, сподіваємося, дадуть відповідь наші співвітчизники в Польщі, які працюють в царинах політики, економіки, культури, спорту, а також є активними в українському громадському житті. Їхня інформація дозволить зробити друге видання каталогу, який Інститут має намір видати в першій половині наступного року, повкішим та об'єктивнішим.

Маємо надію й на появу допису про ініціативу Інституту досліджень діаспори, що додається, як також і на реакцію на неї українців Польщі.

Ваш часопис завжди був і є бажаним в нашій громадській інституції, оскільки містять дописи не лише про історію та сьогодення українського життя в Польщі, а й дозволяє аналізувати національну політику країни Вашого проживання, а також ініціативи Української держави в особі її дипломатичних представників.

Нині до бібліотеки Інституту надходить чи не найбільше в Україні число часописів українського зарубіжжя, через що до нас часто звертаються із запитом як представники державних органів та засобів масової інформації, так і студенти та школярі. Незмінною увагою та популярністю користується, зокрема, "Ватра".

Зичимо всім працівникам редакції, як також і всім Вашим читачам, доброго здоров'я, творчого натхнення, професійних успіхів та всіляких гараздів в особистому житті.

3 висловами пошани,
директор

Ігор Винниченко

Хрест подяки за скасування панщини

Сьогоднішнє суспільство дуже мало знає, що значить бути кріпаком, вповні того слова значенню.

В польській літературі про ті часи написали грубі томи але так, що польського феодала змальовано як великого добродія і опікуна своїх кріпаків. Відомо, що таку літературу створили пізніше внуки тих феодалів і про своїх дідів не випадало інакше писати. Є то цілком зрозуміле. Бідному і майже неписьменному селянинові цілком не до пера було, щоби як наочний свідок записати то для будучих поколінь.

Все ж таки на Лемківщині заховалися аж до кінця усні перекази, про долю русина на рідній землі. Якщо над польськими кріпаками ніхто не знущався з причини національності і релігії - то саме про те над русинами-лемками найбільше. Може на Лемківщині саме найдовше заховалася сумна пісня про "Зельмана", котрому треба було низько кланятися і цілувати руки, щоби позволив молитися в церкві.

Залишилися в Карпатах усні перекази про розбешену польську шляхту, котра в своїх оргіях не знала жадних людських меж. Були випадки, що деякі польські садисти змушували "руських попув" виносити нечистоти зі своїх виходків - голими руками.

Тому-то нічого дивного, що коли в 1848 р в часі "Весни народів" Австрія була примушена знести панщину, найбільше з того тішилися карпатські русини-лемки. Люди плакали з радості, в церквах дзвонили дзвони і правили благодарні богослуження. При церквах, на роздоріжжях, на височинах і горах ставляли "Хрести подяки за скасування панщини".

Не всі лемківські села були закріпачені феодалами, велика їх частина належала королеві (так звані "королівські добра") і в них люди мали трохи більше вольностей, хоч до правдивої особистої волі було також далеко.

До наших днів майже не заховалися тамті "хрести подяки", бо були майже виключно зроблені з дерева і час своє зробив. На тему тамтої кріпаччини і ми лемки маємо свою, хоч скромну літературу. Найбільш знані є твори о.Володимира Хиляка, уродженого в селі Верхомля коло Криниці. Зокрема є знаний його твір "Шибеничний Верх", де зрозуміло і прекрасно описав він долю лемків під пануванням польських феодалів.

Семан Мадзелян

У 1998 році минає 150-а річниця знесення панщини в Австро-Угорщині, в тому і в Галичині.

(Редакція)

Хрест Подяки за скасування панщини 1915

В. Мадзелян 90

Графіка Василя Мадзеляна "Хрест Подяки за скасування панщини"

Видає: Zarząd Główny Zjednoczenia Łemków w Polsce, ul. Broniewskiego 9/7, 38-300 Gorlice
Редагує Колегія: Михайло Ковальський (головний редактор) - ul. Armii Ludowej 16/5, 66-400 Gorzów Wlkp.,
Петро Шафран, Василь Шлянта.
Ломка, технічне оформлення: Agencja "Copy centre", ul. Legionów 3, 38-300 Gorlice, tel. 352-13-36.
Stanowisko Redakcji nie zawsze pokrywa się z poglądami autorów.